Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزى

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

ҲИЖРИЙ: ҚАМАРИЙ, 1412 ЙИЛ, ЖУМОД АЛ-АВВАЛ, 23-КУН. ШАМСИЙ, 1370 ЙИЛ, ҚАВС, 12-КУН.

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган. 1991 йил 30 ноябрь, шанба, 232-сон

НАРХИ обуначига 7 тийин, сотувда 10 тийин.

ДАВЛАТ ТИЛИГА ЎТИШ—ДАВР ТАЛАБИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси давлат тили ҳақидаги қонунни амалга ошириш бўйича комиссиясининг мажлиси бўлиб ўтди. Уни Ўзбекистон Республикаси вице-президенти Ш. Мирсаидов олиб борди.

Мажлисда Ўзбекистон Республикаси давлат тили ҳақидаги қонуннинг Уй-жой ва коммунал хўжалиги ҳамда Мелиорация ва сув хўжалиги вазирликларида қандай бажарилаётганлиги масаласи муҳокама этилди.

Мажлисда мазкур вазирликлар давлат тили ҳақидаги қонунни амалга оширишда бирмунча ишлар қилганлиги таъкидланди. Айни вақтда уларда давлат тили ҳақидаги қонун тегишли даражада амалга оширилмаётганлиги, бу борада талай камчилик ва нуқсонлар борлиги айтилди.

Мажлисда давлат тили ҳақидаги қонунни амалга ошириш бўйича республика комиссияси тузилишини такомиллаштириш тўғрисидаги масала кўриб чиқилди. Республика Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси раисининг ўринбосари Э. Самандаров шу ҳақда ахборот берди.

Муҳокама этилган масалалар юзасидан қарорлар қабул қилинди.

(ЎзТАГ).

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИ

«УЗТЯЖПРОМ» ИЖАРА КОРХОНАСИ ЛОЙИҲА ИЛМГОҲИ ХОДИМЛАРИНИ МУКОФОТЛАШ ТЎҒРИСИДА

Кўп йиллик ҳалол меҳнати, машинасозлик иншоотларини лойиҳалаш ва қуришдаги хизматлари, жамоат ҳаётидаги фаол иштироки учун қуйидагилар мукофотлансин:

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ФАХРИЙ ЁРЛИҒИ БИЛАН:

Вайнер Вадим Ефимович— лойиҳа бош муҳандиси.

Ҳикматуллаев Неъмат — директор.

«ХИЗМАТ КЎРСАТГАН ҚУРУВЧИ» ФАХРИЙ УНВОНИ БЕРИЛСИН:

Зокирхўжаев Мажит — бош мутахассис.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти

И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри, 1991 йил 29 ноябрь.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ САЙЛОВИНИ ЎТКАЗУВЧИ МАРКАЗИЙ САЙЛОВ КОМИССИЯСИНИНГ

ҚАРОРИ

ЎРТОҚ ИСЛОМ АБДУҒАНИЕВИЧ КАРИМОВНИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТЛИГИГА НОМЗОД ЭТИБ РЎЙХАТГА ОЛИШ ТЎҒРИСИДА

«Ўзбекистон Президенти сайлови тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси қонунининг 25-моддасига асосан Марказий сайлов комиссияси **қарор қилади:**

1. Ўзбекистон Халқ демократик партияси Марказий Кенгашининг II пленуми ва Ўзбекистон Касаба уюшмалари федерацияси кенгашининг қарорлари билан кўрсатилган ўртоқ Ислом Абдуғаниевич Каримов Ўзбекистон Республикаси президентлигига номзод этиб рўйхатга олинсин.

2. Ўртоқ Ислом Абдуғаниевич Каримовга Ўзбекистон Республикаси президентлигига номзод гувоҳномаси берилсин.

Марказий сайлов комиссиясининг раиси Қ. АҲМЕДОВ.

Марказий сайлов комиссиясининг котиби М. МАМАТАЗИЗОВ.

Тошкент шаҳри, 25 ноябрь 1991 й.

И. А. КАРИМОВНИНГ ТАРЖИМАИ ҲОЛИ

Ислом Абдуғаниевич Каримов 1938 йил 30 январь куни Самарқанд шаҳрида хизматчи оиласида туғилган. Миллати ўзбек. Олий маълумотли, Ўрта Осиё политехника илмгоҳи ва Тошкент халқ хўжалиги илмгоҳини битириб, инженер-механик ва иқтисодчи мутахассисликларини эгаллаган, иқтисод фанлари номзоди.

Меҳнат фаолиятини 1960 йилда «Ташсельмаш» заводида мастер ёрдамчилигидан бошлаган. Сўнгра шу жамоада мастер, технолог бўлиб ишлади.

1961 йилдан бошлаб беш йил давомида унинг меҳнат фаолияти В. П. Чкалов номли Тошкент авиация ишлаб чиқариш бирлашмасида ўтди, бу ерда инженер, етакчи инженер-конструктор бўлиб ишлади.

1966 йилда Ўзбекистон ССР Давлат план комитетига ишга ўтди, бу ерда фан ва янги техникани жорий этиш бўлимининг бош мутахассисидан республика Давлат план комитети раисининг биринчи ўринбосаригача бўлган йўлни босиб ўтди.

1983 йилда И. А. Каримов Ўзбекистон ССР молия вазири, 1986 йилда Ўзбекистон ССР Вазирлар Кенгаши раисининг ўринбосари, республика Давлат план комитетининг раиси этиб тайинланди.

1986 йил декабрда Қашқадарё вилоят партия комитетининг биринчи котиби этиб сайланди. 1989 йилнинг июнидан бошлаб — Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби бўлди. У СССР халқ депутатидир.

1990 йил 24 март куни Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг сессиясида И. А. Каримов Ўзбекистон ССР Президенти этиб сайланди.

И. А. Каримов — Ўзбекистон Халқ демократик партиясининг раисидир.

Уйланган, икки қизи бор. Рафиқаси республика Фанлар академияси иқтисод илмгоҳида кичик илмий ходим бўлиб ишлайди.

И. А. Каримов Меҳнат Қизил Байроқ, Халқлар дўстлиги орденлари ва медаль билан мукофотланган.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ САЙЛОВИНИ ЎТКАЗУВЧИ МАРКАЗИЙ САЙЛОВ КОМИССИЯСИНИНГ

ҚАРОРИ

ЎРТОҚ МУҲАММАД СОЛИҲ (САЛОЙ МАДАМИНОВ)НИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТЛИГИГА НОМЗОД ЭТИБ РЎЙХАТГА ОЛИШ ТЎҒРИСИДА

«Ўзбекистон Президенти сайлови тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси қонунининг 25-моддасига асосан Марказий сайлов комиссияси **қарор қилади:**

1. Ўзбекистон «Эрк» демократик партияси Марказий Кенгашининг қарори билан кўрсатилган ўртоқ Муҳаммад Солиҳ (Салой Мадаминов) Ўзбекистон Республикаси Президентлигига номзод этиб рўйхатга олинсин.

2. Ўртоқ Муҳаммад Солиҳ (Салой Мадаминов)га Ўзбекистон Республикаси президентлигига номзод гувоҳномаси берилсин.

Марказий сайлов комиссиясининг раиси Қ. АҲМЕДОВ.

Марказий сайлов комиссиясининг котиби М. МАМАТАЗИЗОВ.

Тошкент шаҳри, 25 ноябрь 1991 й.

Муҳаммад СОЛИҲ (Салой Мадаминов)нинг ТАРЖИМАИ ҲОЛИ

Муҳаммад Солиҳ 1949 йил 20 декабрда Хоразм вилояти Янгибозор тумани, Янгибозор қишлоғида туғилган.

Ўрта мактабни битириб, 1968 йилдан 1970 йилгача Совет Армияси сафида хизмат қилди.

1970-75 йиллари Тошкент дорилфунунининг журналистика факультетини ўқиб тугатди.

1977-79 йилларда Москвада олий адабий курсларда таҳсил олди.

1988 йилдан Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг котиби бўлиб ишлади. Муҳаммад Солиҳ 1966 йилдан буён шеърий ижод билан шуғулланади. Шу кунгача унинг 12 шеърий ва насрий китоблари чоп этилди. Унинг асарлари араб, турк, инглиз, француз, испан ва дунёнинг бошқа тилларига таржима қилинган.

1986 йилдан бошлаб ижтимоий-сиёсий ҳаётга фаол ёндаша бошлади. Унинг миллий масалалар, тил, маданият, демография, экология ва бошқа долзарб мавзуларда ёзган мақолалари жумҳуриятда каби Иттифоқ нашрларида ҳам чоп этилди ва кенг жамоатчиликнинг эътиборини тортди.

М. Солиҳ «Бирлик» халқ ҳаракатининг асосчиларидан биридир.

1990 йилнинг апрель ойидан бошлаб у «Эрк» демократик партиясининг раиси сифатида фаолият кўрсатмоқда.

М. Солиҳ — Ўзбекистон Республикаси халқ депутати.

Уйланган, 5 та боланинг отаси.

ФАХРИЙЛАР ҲАМОН САФДА

29 ноябрь куни Тошкентда Ўзбекистон Республикаси уруш, меҳнат ва Қуролли Кучлар фахрийларининг II конференцияси бўлди.

Ўзбекистон фахрийлар ташкилотининг 1987—1991 йиллардаги иши тўғрисида Фахрийлар кенгашининг раиси Р. Ғ. Ғуломов ҳисобот маърузаси қилди.

Конференция қатнашчилари ҳузурида Ўзбекистон Республикаси Президенти И. А. Каримов нутқ сўзлади.

У фахрийлар ташкилоти фаолиятига ижобий баҳо бериб, уларнинг ёш авлодни тарбиялашдаги тутган ўрнини алоҳида таъкидлади. Халқ уларнинг республикани иқтисодий жиҳатдан ривожлантиришга қўшган улкан ҳиссасини, уруш йилларидаги жанговар ва меҳнат жасоратини ҳеч қачон унутмайди.

Жамият эндиликда эскича яшай олмайдиган, янги иқтисодий ва сиёсий алоқалар эса эндигина вужудга келаётган пайтда, ўтиш даврининг ҳозирги қийин шароитида жамиятни барқарорлаштириш учун фахрийлар тажрибаси ва донолиги бебаҳодир.

Республика Президенти фахрийларга сиҳат-саломатлик, фаровонлик, фаол ижтимоий фаолият тилади.

Конференцияда Ўзбекистон Республикаси фахрийлар ташкилотлари иттифоқининг низоми қабул қилинди. Низомга мувофиқ делегатлар қарорга ушбу конференцияни фахрийлар ташкилотларининг биринчи қурултойи деб номлаш тўғрисидаги бандни киритдилар.

Делегатлар 29 декабрь куни бўладиган сайловда Ўзбекистон Республикаси президентлигига И. А. Каримов номзодини қўллаб-қувватлашга чақириб мурожаатнома қабул қилдилар.

Конференцияда Ўзбекистон Республикаси фахрийлар ташкилотининг раҳбар органлари ҳамда уруш, меҳнат ва Қуролли Кучлар фахрийлари Бутуниттифоқ ташкилотининг иккинчи конференциясига делегатлар сайланди.

Р. Ғ. Ғуломов Ўзбекистон Республикаси Фахрийлар ташкилотлари иттифоқи кенгашининг раиси этиб сайланди. Г. И. Скоробогатов кенгаш раисининг биринчи ўринбосари, Б. А. Каипов масъул котиб этиб сайландилар.

Конференция ишида Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси раисининг ўринбосари Э. Самандаров, Ўзбекистон Халқ демократик партияси Марказий Кенгашининг биринчи котиби М. М. Расулов қатнашдилар.

(ЎзТАГ).

ТАБРИКНОМА

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ УРУШ, МЕҲНАТ ВА ҚУРОЛЛИ КУЧЛАР ФАХРИЙЛАРИ II ҲИСОБОТ-САЙЛОВ КОНФЕРЕНЦИЯСИНИНГ ДЕЛЕГАТЛАРИ ҲАМДА ҚАТНАШЧИЛАРИГА

Ҳурматли ўртоқлар!

Сизни, сизнинг тимсолингизда барча уруш, меҳнат ва Қуролли Кучлар фахрийларини чин қалбдан табриклайман!

Республика фахрийлар ташкилотига икки миллиондан ортиқ киши бирлашган — бу Ўзбекистоннинг жуда катта маънавий бойлиги, республика халқлари жанговар ва меҳнат анъаналари давомийлигининг ажойиб манбаидир.

Сизнинг халқ хизмати йўлида сарфлаган меҳнатингиз, билимингиз, тажрибангиз ватанпарварликнинг ажойиб намунаси, фуқаролик ва ҳарбийлик бурчига фидокорона ҳамда беғараз хизмат қилишнинг ҳавас қилса арзигулик намунасидир.

Республика меҳнаткашлари сизнинг қудратли саноат ва кўп тармоқли қишлоқ хўжалигини вужудга келтиришда, Ўзбекистон маданияти, маорифи ва фанини ривожлантиришда қилган ишларингизни юксак қадрлайдилар. Ўзбекистонликларнинг — жанггоҳларда курашган кишиларнинг, байналмилалчи жангчиларнинг шонли жасорати халқ хотирасида абадий сақланади.

Бугунги кунда сиз ўсиб келаётган ёш авлодни энг яхши инсонпарварлик анъаналари, халқлар дўстлиги, юксак маънавийлик ва ахлоқийлик руҳида тарбиялашга, фуқаролик ва миллатлараро тотувлик, барқарорлик, ўзаро ҳурмат муҳитининг жамиятимизда сақланиб қолишига қўшаётган ҳиссангиз беқиёсдир.

Ўз халқига ҳалол хизмат қилган ва хизмат қилаётган фахрийларга чуқур миннатдорчилик билдираман. Республика раҳбарияти бундан кейин ҳам сизнинг улкан ҳаёт тажрибангизга таянади, катта авлод кишилари манфаатлари ҳамда конституциявий ҳуқуқлари ҳимоя қилинишига тўла даражада кафолат бериш учун қўлидан келган барча ишларни амалга оширади.

Сизларга, қадрли ўртоқлар, мустақил ва истиқлол Ўзбекистон Республикасининг қарор топиши ва гуллаб-яшнаши йўлида мустаҳкам соғлиқ, руҳий бардамлик, омон-эсонлик ва узоқ умр тилайман.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти

И. КАРИМОВ.

1991 йил 29 ноябрь.

ХАБАРИНГИЗ БОРМИ?

● Ливия давлати Литва, Латвия ва Эстониянинг мустақиллигини тан олди ҳамда бу мамлакатлар билан дипломатик муносабатлар ўрнатишга тайёр эканлигини изҳор этди.

● **Ўтган куни Давлатлараро иқтисодий комитет раиси И. Силаев Францияга борди. У ерда мамлакат Президенти Ф. Миттеран билан учрашди.**

● Москвада истиқомат қилувчи ҳар бир киши 2 декабрдан бошлаб ўзи яшаб турган уйни мулк тариқасида бепул расмийлаштириб олиши мумкин. Турар жой майдонини хусусийлаштириш бошқармасининг бошлиғи Н. Маслов матбуот конференциясида журналистларга шу ҳақда маълум қилди. Аммо бундай «сахийлик» ўзига хос қопқон бўлиши ҳам мумкин, чунки ҳозирга қадар солинадиган солиқ масаласи ҳал этилгани йўқ.

● **Чеченистоннинг Миллий қуролли кучлари Иттифоқ Қуролли Кучлари бисотидан ўз улушларини олишлари керак, деб баёнот берди республика Президенти Жоҳар Дудаев. Гап ўша ердаги ҳудудда жойлашган қурол ва техника ҳақида бормоқда. Бу йўналишда бирон-бир зўравонлик саъй-ҳаракатларига йўл қўйиш ниятимиз йўқ, деб таъкидлади генерал.**

● Яқин кунларда Қирғизистонда ҳам Россия Президенти фармонларига ҳамоҳанг қарорлар қабул қилинади, деб ёзади «Слово Киргизистана» рўзномасида Республика Президентининг маслаҳатчиси А. Саргулов. Ельциннинг фармонлари бозорга ўтишни жадаллаштириш имконини беради, деб ҳисоблайди у.

● **Кейинги йилларда СССРда қолган иконаларнинг 80 фоизи ташқарига олиб чиқиб кетилди. Таъкидлаш керакки, 1917 йилдаги 50 миллион иконадан 1980 йилда тахминан 30 миллионтаси мавжуд эди.**

● Внуково аэропорти ходимлари кеча соат 9 дан иш ташлашни режалаштирган эдилар. Аммо ундай бўлмади. Меҳнат жамоаси конференциясининг қарори билан иш ташлаш 4 декабрга кўчирилди.

Внуково авиация бирлашмаси бошлиғи Алексей Тимофеевнинг истеъфога чиқишини асосий талаб сифатида илгари суришмоқда. Авиаторлар янги жамоа шартномасини тездан тузиш, меҳнат шароити ва ижтимоий таъминотни яхшилаш, вазирликдан тўла мустақил бўлиш, авиакорхоналарни бутунлай жамоавий хўжалик юритиш усулига ўтказиш шартларини қўйишган.

● **Луганскдаги ВЛКСМ 30 йиллиги номли хиёбонда номаълум шахслар тунда Сергей Тюленин, Ульяна Громова, Олег Кошевой ва бошқаларининг бюстларини шоҳсупалардан улоқтириб ташлаганлар.**

● Чоршанба куни Чермен (Шимолий Осетия) қўрғонидаги назорат-ўтказиш пунктида ГАИ ходимлари Чеченистон Республикаси Президенти Ж. Дудаевнинг Грознийда яшайдиган ўттиз яшар жияни Л. Дудаевни ушлаб қолдилар. СССР Ички ишлар вазирлиги ички қўшинлари оператив гуруҳида ТАСС мухбирига маълум қилишларича, Президентнинг жияни ҳайдаб бораётган «Жигули» автомобилида яна бир йўловчи бўлган. Улар Нальчик томон кетаётган эдилар. Қўлга тушганлардан автомат ва тўппонча, шунингдек, ўқ-дори тортиб олинди.

● **Мамлакат Журналистлар уюшмалари конфедерациясининг раиси Эдуард Сагалаев бошқа ижодий уюшмаларнинг раҳбарлари, жамоатчилик вакиллари, қатор рўзномалар ва ойномаларнинг бош муҳаррирлари билан биргаликда СССР Президенти, Давлат кенгашига мурожаат қилиб, нотижорат нашрларини қўллаб-қувватловчи республикалараро жамғарма ташкил этиш ғоясини қўллаб-қувватлашни сўради.**

● Грециянинг «Олимпиакос» клуби устози Олег Блохин бордию бу командада ўйнаётган совет футболчиларининг молиявий муаммоси ҳал этилмаса, жамоадан кетишини айтди. Блохин Афинада ўтказилган матбуот конференциясида сўзга чиқиб, Олег Протасов, Геннадий Литовченко ва Юрий Савичев қийин аҳволда қолишганини маълум қилди. Улар бир неча ойдан буён «Олимпиакос» таркибида тўп сурмоқдалар, бироқ хўжайин миллионер Аргирис Сальярелио ҳозирга қадар битимда кўзда тутилган маошни тўлаганича йўқ.

(ТАСС ва марказий матбуот материаллари асосларида тайёрланди).

Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармони

ДЕҲҚОН (ФЕРМЕР) ХЎЖАЛИКЛАРИНИ ЯНАДА МУСТАҲКАМЛАШ ВА РЕСПУБЛИКАДА ИШБИЛАРМОНЛИК ФАОЛИЯТИНИ ДАВЛАТ ЙЎЛИ БИЛАН ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ ТЎҒРИСИДА

озиқ-овқат маҳсулотлари етиштиришни, халқ истеъмол моллари ишлаб чиқариш ва аҳолига хизмат кўрсатишни кўпайтириш, бозор иқтисодиётининг ёрдамчи соҳаларини жадал вужудга келтириш, деҳқон (фермер) хўжаликларини янада ривожлантириш учун қўшимча шарт-шароит яратиш ҳамда фуқароларни ишбилармонлик фаолиятига жалб этиш мақсадида:

1. 1992 йилда деҳқон (фермер) хўжаликларини ривожлантириш учун республикада ер фондини барпо этиш тўғрисида Шахсий ёрдамчи хўжаликлар эгалари уюшмаси билан Деҳқонлар иттифоқининг таклифи қабул қилинсин.

Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоят ижроия комитетлари 1991 йил 20 декабргача:

Ўз ҳудудларида пахта ва бошқа қишлоқ хўжалик экинлари майдонини қисқартириш ҳисобига ана шу мақсад учун ажратиладиган суғорма ерлар ҳажми тўғрисидаги таклифларни Вазирлар Маҳкамасига киритсинлар;

деҳқон (фермер) хўжаликларини ва шахсий ёрдамчи хўжаликларни ташкил этиш учун олдин фуқароларга ажратиб берилган экинзорларни рўйҳатга олсинлар, ана шу мақсад учун фойдаланилмаётган участкаларни қайтариб олсинлар ва мазкур фондга топширсинлар;

Вазирлар Маҳкамаси Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши ва вилоят ижроия комитетларининг иштирокида 1992 йил 1 январга қадар мазкур масала юзасидан зарур қарорларни қабул қилсинлар.

2. Қуйидагилар белгилаб қўйилсин:

товар озиқ-овқат маҳсулотлари етиштирш учун деҳқон (фермер) хўжаликларига бериладиган ер участкаларининг ҳажмини халқ депутатлари район советлари ёки уларнинг топшириғига биноан район ижроия комитетлари белгилайди;

деҳқон (фермер) хўжаликларини ташкил этиш учун ер участкалари кейинчалик ижара муддатини узайтириш ҳуқуқи билан камида 10 йил муддатга ижарага берилади, бунда биринчи навбатда чорвачилик маҳсулотлари етиштириш учун ер ажратиб берилади;

Мазкур фонддан қўшимча равишда ер участкалари биринчи навбатда республика фондига ва эркин сотиш учун озиқ-овқат маҳсулотлари ҳамда бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етказиб бераётган, шунингдек, ердан ва олинган қарздан самарали фойдаланаётган деҳқон (фермер) хўжаликларига ажратилади;

деҳқон (фермер) хўжаликларини етиштирилган маҳсулотнинг камида 50 фоизини шартнома нархларида республика фондига етказиб берганлик учун муқобил сотиш тарзида қишлоқ хўжалик техникаси, ёнилғи-мойлаш материаллари, озуқа ва бошқа ресурслар билан таъминлаш Иқтисод комитетига ҳамда моддий-техникавий таъминот идоралари зиммасига юклатилади;

деҳқон (фермер) хўжаликлари етиштирилган маҳсулотнинг қолган қисмини мустақил тасарруф этишга ҳақлидирлар ва улгуржи ҳамда чакана савдода, давлат ва кооператив корхоналаридан ва ташкилотларидан, шунингдек, жамоа ва давлат хўжаликларидан ўз ишлаб чиқариш фаолияти учун моддий-техникавий ресурсларни монеъликсиз бемалол сотиб олишлари мумкин.

3. Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоят ижроия комитетлари, Қишлоқ хўжалик вазирлиги, Моддий-техникавий таъминот давлат-кооператив комитети, «Узсельхозснабремонт», «Узплодоовощвинпром» концерни деҳқон (фермер) хўжаликлари учун жойларда қишлоқ машиналари, асбоблари ва ускуналарини ижарага берадиган, агрохимия ва ветеринария хизмати кўрсатадиган пунктлар ташкил этсинлар, зотли қорамоллар, уруғлик, кўп йиллик ўсимликлар кўчатларини сотиб олишда уларга кўмаклашсинлар.

4. Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалик вазирлиги, Ўзбекистон кооператив тайёрлаш ва савдо ташкилоти, «Узплодоовощвинпром» концерни деҳқон (фермер) хўжаликларидан қишлоқ хўжалик маҳсулотларини қабул қилиб олиш учун зарур шарт-шароит яратсинлар, улар билан олдиндан узоқ муддатли ўзаро манфаатли шартномалар тузсинлар, тайёрлаш пунктлари ва фирма дўконлари тармоқларини кенгайтирсинлар.

5. Деҳқон (фермер) хўжаликлари мустаҳкамланиши ва ривожланиши учун қулай шарт-шароитни яратиб бераётган жамоа, давлат хўжаликлари ва бошқа қишлоқ хўжалик корхоналарини ҳамда уларнинг раҳбарларини моддий рағбатлантириш, бунинг учун шахсий

(Давоми 2-бетда).

ДЕҲҚОН (ФЕРМЕР) ХЎЖАЛИКЛАРИНИ ЯНАДА МУСТАҲКАМЛАШ ВА РЕСПУБЛИКАДА ИШБИЛАРМОНЛИК ФАОЛИЯТИНИ ДАВЛАТ ЙЎЛИ БИЛАН ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ ТЎҒРИСИДА

(Давоми. Боши 1-бетда).

фойдаланиш ва хизмат мақсадларида фойдаланишга сотиб олиш учун енгил автомашиналар ва мотоциклларни навбатдан ташқари ажратиш, пул мукофотлари ва қимматбаҳо совғалар билан тақдирлаш тартибини жорий этиш зарур деб ҳисоблансин.

6. Ўзбекистон деҳқончилик-саноат банкига деҳқон (фермер) хўжаликларига ва шахсий ёрдамчи хўжаликларнинг эгаларига чорва моллар, парранда, озуқа ва бинокорлик материалларини сотиб олиш учун нақд пул билан қарз бериш рухсат этилсин. Нақд пул билан қарз бериш тартиби тўғрисидаги таклифлар уч кун муддат ичида Вазирлар маҳкамасига киритилсин.

7. Вазирликлар, идоралар, уюшмалар, концернлар ва тармоқ бошқарувининг ўзга идоралари, халқ депутатлари маҳаллий советларининг ижроия комитетлари меҳнаткашларнинг ишбилармонлик фаолиятида фаол иштирок этишларига, ўзларининг хўжалик соҳасидаги ташаббусларини рўёбга чиқаришларига бутун чоралар билан кўмаклашсинлар, Ўзбекистон Ишбилармонлар иттифоқи ва унинг ташкилотлари ўз низомларида кўзда тутилган вазифаларни амалга оширишларида уларга мадад берсинлар.

8. Ишбилармонлик фаолиятининг вужудга келиши ва ривожланишида таъсирчан моддий ва маънавий ёрдам кўрсатиш мақсадида Ишбилармонликка мадад жамғармаси ташкил этилсин.

Жамғармани шакллантиришга Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси захирасидан икки миллион сўм пул ажратилсин.

Вазирлар маҳкамаси Ўзбекистон Ишбилармонлар иттифоқи иштирокида бир ҳафта муддатда Ишбилармонларга мадад жамғармаси тўғрисидаги низомни ишлаб чиқсин ва тасдиқласин, унда хўжалик фаолияти ушбу шаклини ривожлантиришнинг устивор йўналишларини, маблағ тушадиган манбаларни ва улардан фойдаланиш тартибини белгилаб берсин.

9. Ўзбекистон Ишбилармонлар иттифоқи, ташқи иқтисодий фаолият миллий банки, «Эл» халқаро уюшмаси, Маданият ва умумбашарий қадриятлар халқ академияси, Тошкент иқтисод дорилфунуни, «Тошкент» республика универсал биржаси ва бошқа ташкилотларнинг ёшларни ишбилармонлик фаолиятига жалб этиш билан боғлиқ бўлган ташкилий, ҳуқуқий, ахборот-маслаҳат вазифалари ҳамда ўзга вазифаларни ҳал этишга ёрдам берадиган Ёш ишбилармонларга кўмаклашиш Ўзбекистон Республика уюшмасини тузишга доир ташаббуси маъқуллансин.

10. Вазирликлар ва идоралар, халқ депутатлари маҳаллий советларининг ижроия комитетлари ишбилармонлар бошқа мустақил республикаларга ва чет элларга зарур молларни харид қилиб, кейинчалик уларни Ўзбекистонда сўмга сотишлари учун бевосита шартномалар тузишларини ҳар томонлама рағбатлантирсинлар.

Ўзбекистон Республикаси Савдо вазирлиги ва «Ўзбекбирлашув» ана шу мақсадлар учун савдо биноларини ажратиб берсинлар, республика банклари зарур миқдорда қарз берсинлар.

1992—1993 йилларда республикага халқ истеъмол молларини четдан олиб келишга доир юқорида кўрсатилган товар айирбошлаш (бартер) ишларини олиб борувчиларга чеклашлар бекор қилинсин. Бундай чеклашлар Ўзбекистон ССР Вазирлар Кенгашининг 1989 йил 7 мартдаги 97-сонли қарорида (17-банднинг в кичик банди), 1989 йил 10 майдаги 162-сонли қарорида (8-банднинг г, д кичик бандлари), 1990 йил 15 январдаги 33-сонли қарорида (биринчи илованинг 26-банди) ва бошқа меъёрий ҳужжатларда кўзда тутилган эди.

11. Ташқи иқтисодий операцияларга доир барча ҳисоб-китоблар, шу жумладан бевосита айрибошлаш операцияларига доир ҳисоб-китоблар ташқи иқтисодий фаолият миллий банки ёки шу хусусда ваколат берилган бошқа республика банклари орқали амалга оширилиши лозим, деб белгилаб қўйилсин.

12. Ишбилармонлар хорижий шериклар билан ўзаро манфаатли кооперация алоқаларини ўрнатишларида, ўзлари ишлаб чиқарган маҳсулотларни чет элга сотишларида, халқ истеъмол молларини, ўз эҳтиёжлари учун техника ва технология ускуналарини чет элдан келтиришларига ёрдам бериш учун Ўзбекистон Республикаси Ишбилармонлар иттифоқига белгиланган тартибда хўжалик асосида ишлайдиган ташқи савдо ташкилотини тузиб, белгиланган миқдор асосида тижорат-воситачилик фаолиятини амалга ошириш ҳуқуқи берилсин.

13. Деҳқон (фермер) хўжаликларини рағбатлантириш ва аввало истеъмол моллари ишлаб чиқариш билан боғлиқ ишбилармонлик фаолиятини ривожлантириш мақсадида 1992 йилдан бошлаб:

деҳқон (фермер) хўжаликлари ҳамда қишлоқ хўжалик маҳсулотларини қайта ишлайдиган, халқ истеъмол моллари тайёрлайдиган, бинокорлик материаллари ишлаб чиқарадиган хусусий корхоналар дастлабки икки йилдан даромад (фойда) солиғи тўлашдан озод этилсин;

Ишбилармонларнинг ишлаб чиқаришни янада ривожлантиришга ва хайрия мақсадларига сарфлайдиган даромадлари солиқ солишдан ҳоли этилсин.

14. Ўзбекистон давлат банкига, Ўзбекистон саноат-қурилиш банкига, Ўзбекистон деҳқончилик-саноат банкига, ташқи иқтисодий фаолият миллий банкига Ўзбекистон Ишбилармонлар иттифоқи ишлаб чиққан ва республика ҳукумати маъқуллаган тармоқ комплекс дастурларини амалга ошириш учун имтиёзли шартлар билан қарз бериш тавсия этилсин.

15. Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси:

Кичик корхоналарни тузиш, уларнинг фаолияти ва давлат йўли билан уларни рўйхатга олиш тартиби ва хусусий ишбилармонлик тўғрисидаги низомларни бир ҳафта муддатда тасдиқласин. Бунда ишбилармонлик фаолиятига асосланган корхоналарни рўйхатга олишнинг осонлаштирилган тартиби белгилансин, зарур ҳужжатлар илова қилиниб, ариза берилган кундан бошлаб бундай корхоналар ўн кундан кечиктирмай рўйхатга олинсин. Ҳуқуқий шахс мақомини расмийлаштирмай туриб якка тартибдаги ишбилармонлик фаолиятининг қонунларда тақиқланмаган барча турлари билан шуғулланиш ҳуқуқи кенгайтирилсин;

Йигирма кун муддатда деҳқон (фермер) хўжаликларини ва ишбилармонлик фаолиятини жадал ривожлантириш учун ҳуқуқий асосларни таъминлайдиган зарур меъёрий ҳужжатларни ишлаб чиқсин ва тасдиқласин, эскирган меъёрларни қайта кўриб чиқсин ва бекор қилсин, солиқ солиш, банк ва ташқи иқтисодий фаолият соҳасидаги, корхоналар ва кооперациялар тўғрисидаги республика қонунларига қўшимчалар ва ўзгартишлар киритишга доир таклифларни тайёрласин.

16. Ўзбекистон Республикаси прокуратураси, Олий суди, Олий ҳакамлик суди бошқа манфаатдор идоралар билан бирга хусусий ишбилармонлик фаолияти билан шуғулланганлик учун жиноий жавобгарликни белгилайдиган, мол-мулк эгасининг ҳуқуқларини чеклайдиган қоидаларни амалдаги қонунлардан чиқариб ташлаш тўғрисида бир ой муддатда таклифлар киритсинлар.

17. Вазирлар маҳкамаси бир ҳафта муддатда ушбу фармонни амалга оширишга доир аниқ ташкилий чораларни кўзда тутувчи қарор қабул қилсин.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти
И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри.
1991 йил 29 ноябрь.

ҚУВВАТЛАЙМИЗ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ УРУШ, МЕҲНАТ ВА ҚУРОЛЛИ КУЧЛАР ФАХРИЙЛАРИ БИРИНЧИ ҚУРУЛТОЙИ ҚАТНАШЧИЛАРИНИНГ

МУРОЖААТНОМАСИ

Барча уруш, меҳнат ва Қуролли Кучлар фахрийларига, меҳнаткашларга, илм-фан ва маданият ходимларига, олий ва ўрта махсус ўқув юртларининг талабаларига, Ўзбекистон Республикасидаги барча сайловчиларга.

Азиз ўртоқлар!

Ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг саккизинчи сессияси қабул қилган қонунга мувофиқ 1991 йил 29 декабрь куни мустақил ва истиқлол Ўзбекистон Республикаси Президенти умумхалқ сайловини ўтказиш белгиланган.

Ўзбекистон Халқ демократик партияси Марказий Кенгашининг яқинда бўлиб ўтган пленуми республика Президенти лавозимига сайлаш учун ҳозирги Президент, республика Халқ демократик партиясининг раиси Ислом Абдуғаниевич Каримов номзодини кўрсатиш тўғрисида якдиллик билан қарор қабул қилди.

Кўпгина ташкилотлар ва меҳнат жамоалари бу қарорни фаол қўллаб-қувватлади.

Биз уруш, меҳнат ва Қуролли Кучлар фахрийлари — Фахрийлар ташкилоти биринчи қурултойининг қатнашчилари Ўзбекистон Республикаси Президенти лавозимига И. А. Каримов номзоди кўрсатилганлигини якдиллик билан қўллаб-қувватлаймиз, чунки у шу лавозимда турган даврда республикада меҳнат аҳли турмушининг ижтимоий-иқтисодий ва маиший шароитларини яхшилашга, ижтимоий адолатни, Ўзбекистонда яшаётган барча миллатлар ва элатлар тенглиги ҳамда дўстлигини қарор топтиришга қаратилган ижобий ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий ўзгаришлар юз бераётганлигига, кекса авлодга мансуб кишиларни ижтимоий ҳимоялаш тўғрисида самарали ғамхўрлик қилинаётганига, ошкоралик, демократия ва ҳуқуқ-тартибот вазияти қарор топаётганига ишонч ҳосил қилдик.

Биз уруш, меҳнат ва Қуролли Кучларнинг барча фахрийларини, ҳамма холис ниятли кишиларни Ўзбекистон Республикаси Президенти умумхалқ сайлови кунида Ислом Абдуғаниевич Каримов учун овоз беришга чақирамиз.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ УРУШ, МЕҲНАТ ВА ҚУРОЛЛИ КУЧЛАР ФАХРИЙЛАРИ БИРИНЧИ ҚУРУЛТОЙИНИНГ ҚАТНАШЧИЛАРИ.

Муштарий муҳокамасига

КЕЧКИ МАКТАБ КЕРАКМИ?

Ж. ЙЎЛДОШЕВ, Ўзбекистон Республикаси халқ таълими вазири.

Ҳар қандай фаолият маълум мақсадга қаратилади, мақсад ва манфаатни эса ҳаёт талаби юзага келтиради. Бинобарин, кечки мактаблар ҳам ижтимоий ҳаёт талабидан вужудга келган эди. Бироқ кейинги пайтда кечки мактаб деганда юзлаб ёшлар рўйхатга тиркалиб қўйилган ҳолда машғулотларга қатнаб-қатнамай, бир амаллаб етуклик гувоҳномаси оладиган, эл назаридан қолган маскан кўз олдимизга келадиган бўлиб қолган эди.

Кўзбўямачиликнинг, расмиятчиликнинг авжга чиқиши кечки мактаб таълимини бутунлай ярoқсиз аҳволга олиб келди. Бу соҳада ишлаётган қанча-қанча одамларнинг ишдан олингани, ҳатто жиноий жавобгарликка тортилгани ҳам сир эмас. Хўш, бундай аҳволга тушиб қолишнинг сабаби нимада эди? Бунинг асл сабаби яна ўша — ҳамма нарсанинг юқоридан белгилаб берилишига бориб тақалади. Ахир, шунча ёшларни кечки мактабда ўқитасан, деб юқоридан режалаштириб юбориларди. Ёшларга таълим-тарбия беришдек ижтимоий нозик масалани ҳам зўрлик билан планли ривожланиш қонуниятига тиркамоқчи бўлардик. Устига устак, кундузги мактабда ўқий олмаган ёки интизоми бўш ёшлар бу мактабга маҳкум этилар эдилар.

Ҳаёт талаби эса бутунлай бошқача эди. У ўз зарuриятига сиғмаган ҳар қандай эзгу ишни ҳам бир четга улоқтириб ташлайди. Шу сабаб кечки мактабларимиз ижтимоий вайронага айланиб қолди. Бугун ҳам эскича усул билан ишлаб, ёшларимиз бахтига зомин бўлаётган, эски андазадан чиқиб кета олмаётган кечки мактаблар тугагани йўқ. Давр эса олға босмоқда. Ҳаётнинг талаби мураккаблашмоқда. Янги иқтисодий шароит ёшларнинг билимдон, малакали, ўз касбининг устаси бўлишини талаб қилади. Бозор иқтисодиёти даврида биз истаймизми, истамаймизми — бола меҳнатидан фойдаланилади. Бундан ташқари, фарзандларимизга ўн тўрт ёшдан бошлаб ишлашга рухсат этилди. Бинобарин, ёшларнинг кечки мактабига бўлган талаб ошади. Ахир улар иш билан бирга ўрта маълумот олишни ҳам исташади. Аммо кечки мактаб тизими ярoқсиз. Хўш, рўй берган мураккаб вазиятдан чиқишнинг иложи борми?

Бунинг иложи, шуки ёшларга кечки таълим беришнинг бутунлай янгича тизимини яратиш керак. Қувончлиси — бу борада эзгу интилишларни анча илгарироқ бошлаган эдик. Халқ маорифи раҳбарлари, олимлар билан олиб борилган ижтимоий тадқиқот натижалари кечки мактабларнинг оғирлигини яққол кўрсатиб турарди. Масалан, 1985-86 ўқув йилида жумҳуриятимиздаги 426 та кечки мактабда 170. 920 нафар ёшлар ўқиган бўлса, 1990-91 ўқув йилига келиб 198 та кечки мактабда 64.000 талаба ўқиди. Лекин ҳар йили умум-таълим мактабларидан, ҳунар-техника билим юртларидан ишлаб чиқаришга ва бошқа соҳаларга 20-25 минг ўқувчи кетиб қолмоқда. Хўш, улар ўқишга эҳтиёж сезишса, ўрта маълумотни қаерда олишлари керак?

Жумҳуриятимиз ижтимоий ҳаётининг яна бир муҳим ўзига хос томони шундаки, ўрта мактабни битириб кетган қизларимизнинг аксарияти жуда эрта турмушга чиқади. Улар фақат ўрта маълумотга эга, касб-ҳунарлари ҳам йўқ. Касб-ҳунарга эга бўлмаган одамни қайси бир корхона ёки ташкилот ишга олади?! Натижада бу қизларимиз ижтимоий ҳаётдан жуда эрта ажралиб қоладилар. Улар ўрта маълумот билан бирга лоақал тикувчилик касбини ўргансалар, қандай яхши бўларди. Ҳамширaликни қила олсалар-чи! Ахир, ҳар бир хонадонга тиббий хизмат кўрсатиш қўлидан келадиган одам керак-ку!

Чилонзор, Ленин ноҳияларидаги мактабгача тарбия муассасаларининг аҳволини ўрганганимизда, бу жамоаларда тарбиячилар етишмаслиги маълум бўлди. Чунки техникум ёки олий ўқув юртини битириб келган қизлар турмушга чиқиб, фарзандли бўлишлари билан уларнинг ўрни уч йиллаб бўш бўлади. Айниқса оилавий боғчалар, кичик маҳалла боғчалари очилиши билан бундай кадрларга талаб ошиб бормоқда. Хўш, кечки мактабларда тарбиячилар тайёрлашга киришилса қандай бўлади? Бу масалани ҳар томонлама таҳлил қилиб, пойтахт шаҳар Чилонзор, Ленин ноҳиялари ўқувчи-ёшлари ҳамда ясли, боғчаларининг ходимларини 37, 47-кечки мактабларда ташкил қилинган педагогик синфларга тортдик. Улар танлов асосида қабул қилиндилар. Ўрта маълумот олиш билан бирга тарбиячилик илмини ўрганишлари учун зарур бўлган фанларнинг энг қулай ўқитиш дастури ишлаб чиқилди. Натижа биз кутгандан ҳам яхши бўлди. Кечки мактаб бирданига гавжум масканга айланди. Илгари беш-олти ўқувчи келиб ўтирадиган синфлар ёшларга тўлди. Педагогик синфларда давомат деярли юз фоиз бўларди.

Демак, кечки мактабларда фақатгина ўрта маълумот бермай, бирор касб-ҳунарга ўргатиш зарурлигини бизга ҳаётнинг ўзи айтиб турган экан-да. Шунинг учун ҳам дастлабки синовлар яхши натижа берди. Хўш, бу кечки мактабларда ёши бир жойга бориб қолиб касб-ҳунарни ўрганмаган ёки ўз касбини ўзгартиришни истаётган ёшларни ҳам ўқитиш мумкин-ку! Ҳаёт биздан кечки мактаблар ўрнига «Ёшларни ўқитиш марказлари» ташкил этишни талаб қилаётган экан. Бу хусусдаги таклифларимиз СССР Маориф вазирлиги, Иттифоқ Педагогика фанлари академияси томонидан маъқулланди. Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармаси синов тариқасида Педагогик синфлар ташкил этиш тўғрисида қарор қабул қилди. «Ёшларни ўқитиш маркази»нинг низоми тасдиқланди. Педагогик синфларда ёшлар махсус дастур асосида ўқий бошладилар. Улар уч йил мобайнида ўрта маълумот олиш билан бирга тарбиячиликни ҳам ўрганадилар ва бу ҳусусдаги касб ҳужжатига эга бўладилар.

1986-87 ўқув йилида синов ишларини янада кенгайтиришга тўғри келди. Тошкентдаги 5, 20, 27, 37, 45, 47, 49-кечки мактабларда синов ишлари йўлга қўйилди. 1988-89 ўқув йилида эса Фарғона шаҳридаги 1, 2, Қўқон шаҳридаги 1,2-кечки мактаблар жамоаси ҳам синовга қўшилдилар. Шундай қилиб, «Ёшларни ўқитиш маркази»ни ташкил этиш ҳақидаги фикрлар тўғри эканлигини ҳаётнинг ўзи исботлай бошлади. Аммо бу ҳаёт ҳақиқатини исботлаш учун халқ маорифи ходимлари, олимлар, ўқитувчилар озмунча меҳнат қилганлари йўқ. Шу тариқа «Ёшларни ўқитиш маркази»нинг модели яратила бошланди.

Ижтимоий ҳаёт «Ёшларни ўқитиш маркази»да фақатгина педагогик синфлар ташкил қилибгина қолмай, балки ҳамширалар, ошпазлар, тикувчилар тайёрлаш лозимлигини кўрсатаётган эди. Бу фақат Халқ таълими вазирлиги, ижроия комитетлар билангина эмас, балки жумҳурият Соғлиқни сақлаш вазирлиги ва бошқа ташкилотлар билан ҳамкорликни йўлга қўйиш заруриятини туғдирди. Бу йўлда маълум натижаларга эриша олдик. Масалан, ҳамширалар тайёрлаш учун Ўзбекистон Соғлиқни сақлаш вазирлиги 1987 йили таклифларимизни инобатга олган ҳолда, кечки мактабларда тайёрланаётган ҳамширалар учун амалий машғулотлар ўтказиш, методик ёрдам бериш борасида маълум бир тиббий муассасаларни, ўрта махсус ва олий ўқув юртларини белгилаш хусусида фармойиш чиқарди.

Шундай қилиб, «Ёшларни ўқитиш маркази» ўз фаолиятини кенгайтириб, мустаҳкамлаб борди. Тошкент шаҳрининг Собир Раҳимов районидаги 45-кечки мактаб замирида ташкил топган «Ёшларни ўқитиш маркази»нинг бугунги фаолиятига назар ташлайлик.

Марказ уч йўналишда иш олиб боради:

1. Марказда машғулотлар рус тилида олиб бориладиган боғчалар учун тарбиячилар, беш-олти ёшли боғча болалари учун электрон-ҳисоблаш машиналари, математикадан машғулот ўтадиган тарбиячилар, тайёрлов гуруҳларида машғулот ўтадиган тарбиячилар тайёрлайди. Кўриниб турибдики, бу ерда тарбиячилар тайёрлашга ҳам табақалаштирилган ҳолда муносабатда бўлинади. Бу эса тарбиячининг маълум бир соҳани чуқурроқ эгаллашига имкон яратади.

II. «Ёшларни ўқитиш маркази»да кичик ҳамшира, дори тайёрловчи, дзайн-моделчи тикилаётган матоларга миллий гул солувчи, кийим безовчи, тўқувчи касблари ўргатилади. Марказда бичиш-тикиш ишларига ўргатишни ташкил этиш бу ердаги ҳаётни янада жонлантириб юборди. Қарангки, шундай катта шаҳримизда ёшларга бичиш-тикишни ўргатадиган жойлар жуда кам экан.

Бозор иқтисодига кўчаётган республикамизнинг хом ашё базасидан қайта ишлов жараёнига ўтишида юқори малакали ишчиларга эҳтиёж сезилмоқда.

III. Марказда болалар боғчалари, мактаблар, халқ маорифи муассасалари учун ошпазлар тайёрлаш йўлга қўйилган.

Марказга ёшлар умумий танлов асосида халқ маорифи муассасаларининг йўлланмалари билан қабул қилинадилар. Ўтган ўқув йилида марказга 1370 нафар ёшлар мурожаат этган эдилар. Танловдан эса 288 ўқуви ўтди, холос. Ана шу далилнинг ўзиёқ кечки мактаб ўрнида ташкил этилган марказ қанчалик тўғрилигини, ўқув юртига эҳтиёж сезилаётганини кўрсатиб турибди.

Ҳаёт марказдан ўз фаолиятини янада кенгайтиришни талаб қилмоқда. Шунга кўра маҳаллий сармоя ҳисобидан маблағ ажратилиб, бошланғич синфларда эски ўзбек ёзувидан дарс берадиган ўқитувчилар гуруҳи ташкил этилди. Йигитлар учун зарур бўлган автослесарлик касбини ўргатишни йўлга қўйишга ҳаракат қилинмоқда. Бозор иқтисодиётига ўтилиши йигит-қизларимиз орасидан маркетинг, брокер, менеджерлар тайёрлашни тақоза этмоқда, шу мақсадда пулли курслар очилаяпти.

Ўқитувчилар малакасини ошириш марказий институти олимлари ёрдамида бу марказда авторлик курси ташкил этилиб, «Ёшларни ўқитиш маркази»нинг миллий моделини яратиш устида самарали иш олиб борилди. Бу маълум жиҳатдан таълим-тарбия бериш билан бирга ҳунар эгаллашнинг энг тўғри йўлини белгилашга яқиндан ёрдамлашди. Ҳозир билим юртида 13 хил дастур асосида ёшларга таълим берилмоқда. Тўғри, бу борада ҳали илмий-методик тавсияномалар дарсликлар, кўргазмали қуроллар, оз, моддий база айтарли даражада мустаҳкам эмас. Лекин бу марказнинг муваффақиятли ишлашига ҳалақит бераётгани йўқ. Бу ерда аксарият ўз касбининг устаси бўлган ўқитувчилар шартнома асосида ишлайдилар.

Ўтган йили марказ ёшлари касб-ҳунарларини қанчалик эгаллаганликларини синаш мақсадида ижтимоий тадқиқот олиб борганимизда, улар ўз мутахассисликлари бўйича ўрта махсус, ҳатто айрим ҳолларда олий ўқув юртини битирган ёшларга қараганда касбини анча яхши ўзлаштирганликлари кўзга ташланади.

Бугунги кунда жумҳуриятимизда 11 та ана шундай «Ёшларни ўқитиш маркази» муваффақиятли ишлаб турибди. Уларда 16 хил касб эгалари: боғча тарбиячилари, ошпаз-технологлар, радио-телевизор ва электр буюмларини тузатувчи усталар, сотувчилар, таъмирловчилар, менеджерлар, автослесарлар, шофёрлар, кичик ҳамширалар, машинисткалар, стенографчилар, иш юритувчилар тайёрланади.

«Ёшларни ўқитиш маркази»га ўқувчилар ихтиёрий равишда, меҳнат жамоаларининг йўлланмалари билан қабул қилинадилар. Шунинг учун ҳам улар машғулотларда деярли юз фоиз қатнашадилар. Бошқа ёққа кетиб қолиш ҳолари кам учрайди. Ҳар бир марказга амалий машғулот ўтказадиган жойлар, ўқув юртлари, саноат ва транспорт корхоналари, маиший хизмат уйлари бирикитирб қўйилган. Ёшларнинг ўрта маълумот олишга ҳамда касб-ҳунар эгаллашга бўлган интилишларини қониқтириш мақсадида тезкорлик билан ишлайдиган гуруҳлар ҳам очилган. Уларда уч йил ўрнига 2 йил ўқитиш йўлга қўйилган.

«Ёшларни ўқитиш маркази»да ўқувчиларнинг қизиқишларига қараб турли клублар, тўгараклар мунтазам ишлаб турибди. Уларда ёшлар ўз маҳоратларини янада ошириш, қизиқиш-интилишларини қониқтириш имкониятига эга. Ўтган олти йил мобайнида минглаб талабалар ўқиётган бундай марказларда бирорта ҳам ёшнинг қонунбузарликка, жиноятчиликка қадам қўйгани қайд этилмади. Бу эса марказ келажагини белгилашда яна бир синов бўлди.

Тошкент шаҳридаги 20, 27-кечки мактабларнинг район банкида ўз ҳисоблари очилган, ўз банк-ҳисоб чекига эга. Бу педагогик жамоалар турли иқтисодий, хўжалик ишларини ҳам амалга оширaяптилар.

Кечки мактабларни секин-аста ёшларга таълим бериш марказларига айлантириш зарурати туғилмоқда. Биринчидан, бу марказларда ўз маълумотларини оширишга эҳтиёж сезган кишилар қатнашадилар. Иккинчидан, ўз хоҳишларига кўра турли касбларни эгаллаш билан бирга ўрта маълумот оладилар. Учинчидан, уларнинг ёшларидан қатъий назар, истак билдиришлари кифоя.

Хулоса қилиб айтганда, кечки мактаб керак, лекин янги шакл, янги мазмунда ва уни ижро этувчи ижодкор ўқитувчи иштирокида қайта қурилиши керак.

«Ёшларни ўқитиш марказлари» фаолиятига Иттифоқимиз олимлари ижобий баҳо бердилар. Бу ўқув масканлари ҳақида марказий матбуот саҳифаларида мақолалар эълон қилинди. Ўзбекистон «Ёшларни ўқитиш маркази» тажрибалари Қозоғистон, Туркманистон, Қирғизистон, Польша республикалари халқ таълими ходимлари томонидан ўрганилмоқда.

Шундай қилиб, расмиятчилик, кўзбўямачилик ўчоғига айланиб қолган кечки мактаблар ўрнига «Ёшларни ўқитиш маркази»ни ташкил этиш энг тўғри йўл, деб баралла айта оламиз. Тобора қисқариб бораётган ўқув-ишлаб чиқариш комбинатлари ўрнига ҳам «Ёшларни ўқитиш маркази» тузиш мақсадга мувофиқдир. Бундай масканларга турли ишлаб чиқариш ташкилотларидан талабномалар тушиши турган гап. Бинобарин, бу даргоҳ жамиятимизнинг турли соҳаларини ўрта бўғин кадрлари билан таъминлайдиган, жадал иш кўрадиган, ўз фаолиятини қисқа муддатда қайта қура оладиган ажойиб бир ижтимоий халқа мавқеини эгаллаши лозим.

Жумҳуриятимизнинг бозор иқтисодиётига кириб боришида, мустақиллик йўлидаги ҳаракатимизда бу янги марказлар жуда қулай ва қўл келади.

ФЕРМЕРЛИК ВА ТАДБИРКОРЛИККА— КЕНГ ЙЎЛ

28 ноябрь куни Ўзбекистон Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасида республикада деҳқон (фермер) хўжаликларини янада мустаҳкамлаш ва тадбиркорлик фаолиятини давлат томонидан қўллаб-қувватлашга оид чора-тадбирларга бағишланган кенгаш бўлиб ўтди.

Кенгашни Ўзбекистон Республикаси Президенти И. А. Каримов очди. У йиғилганларга жумҳурият раҳбариятининг бу борада режалаштирган тадбирлари ҳақида, фермерлик ва тадбиркорлик фаолиятини кенг ривожлантириш ҳамда уни қўллаб-қувватлашни кўзда тутувчи Президент фармони лойиҳаси тайёрланганлигини маълум қилди.

Олий Кенгаш Иқтисодий ислоҳот, бюджет сиёсати ва маҳаллий ўз-ўзини бошқариш комитетининг раиси Э. Н. Хўжаев кенгаш қатнашчиларини фармон лойиҳаси билан таништирди.

— Жумҳурият жиддий қийинчиликларни бошдан кечираётган айни кунларда, — деди Президент, — фермерлик ва тадбиркорлик фаолиятининг иқтисодиётимизни яхшилашга қўшадиган ҳиссаси ғоят катта. Жумҳуриятда етиштирилаётган сабзавот маҳсулотларининг 43 фоизи якка хўжаликлар чекига тўғри келади. Ички бозоримизни керакли маҳсулотлар билан тўлдиришда муҳим бўғин бўлган фермерлик ва тадбиркорлик ўз фаолиятида кўпгина қийинчилик ва тўсиқларга дуч келмоқда. Мазкур фармон ана шу тўсиқларни бартараф этишга хизмат қилади, деган умиддамиз.

Шундай ҳужжатнинг дунёга келишига яна бир сабаб шуки, — деб давом этди И. А. Каримов, — ҳозирги маҳсулотлар тақчиллиги туфайли аҳоли кўпгина қисмининг қўлида пул тўпланиб қолди. Бу пуллар муомалага киритилиб, фойда берадиган ишларга сарф этилмас экан, бундай бойликнинг бугунги кунда унчалик қиймати йўқ.

Пул кундан-кун қадрсизланаётган, жумҳуриятлар ўртасидаги чегаралар очиқ бўлган ҳозирги шароитда жумҳурият аҳолисини ижтимоий ҳимоя қилишнинг маҳсулотларни жумҳурият ҳудудидан ташқарига ташиб кетишнинг олдини олишнинг ягона йўли дўконлардан харид қилиш ҳуқуқини берадиган ўзига хос ёрлиқлар — купонлар тартибини жорий қилишдир.

Жумҳуриятимизга четдан маҳсулот келтираётганларнинг йўлидаги ғовларни олиб ташлаб, уларни қўлдан келганча рағбатлантириш зарурлиги алоҳида таъкидланди. Айрим жойларда маҳаллий раҳбарлар ташкилотлар, кичик корхоналарга мутасадди кишиларга уларнинг қўл остидаги хизматчилар иш ҳақининг оширилишини чеклаб қўяётганликлари тўғрисида шикоятлар келаяпти. Ваҳоланки, бундай чеклаш бекор этилган. Ҳар бир корхона иш ҳақини ўз имкониятларидан чиқиб белгилашларига эътироз билдирувчи шундай кишиларга нисбатан қатъий чора кўрилиши лозим.

Кенгашда фермер хўжаликлари раҳбарлари, тадбиркорлар, мазкур вазирликлари ва идораларининг раҳбарлари сўзга чиқиб, мазкур фармон юзасидан ўз фикр ва мулоҳазаларини билдирдилар. Улар айни пайтида чиқарилган бу фармон фермерлик ва тадбиркорликни ривожлантиришнинг муҳим омили бўлиб хизмат қилишини таъкидладилар.

И. А. Каримов якунловчи нутқида жумҳуриятдаги биржалар фаолияти ва уларнинг иқтисодиётдаги роли ҳақида ҳам тўхталиб ўтди. У, жумладан, мазкур фармон кучга кириши биланоқ вазирликлар, барча мутасадди ташкилотлар, маҳаллий раҳбарлар ушбу фармон шартлари ўз вақтида, бекаму кўст бажарилишини назорат қилиб боришлари зарурлигини таъкидлади.

Кенгаш ишида Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг раиси Ш. М. Йўлдошев, Ўзбекистон Республикаси вице-президенти Ш. Р. Мирсаидов иштирок этдилар.

Ф. НАЗИРОВ,
ЎзТАГ мухбири.

Ёзувчилар уюшмасининг янги раҳбарлари

28 ноябрь куни Тошкентда Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси қурултойининг иккинчи босқичи бўлиб ўтди. Маълумки, қурултойнинг октябрь ойи охирида бўлиб ўтган биринчи босқичида бир қанча масалалар, жумладан, ташкилий масала ҳал қилинмай қолган эди. Шу масала иккинчи босқичнинг кун тартибига қўйилди.

Қурултойнинг биринчи босқичида ижодий уюшма ягона бир ташкилот бўлса, ҳал қилувчи мажлисга делегатлар тўла таркибда тўпланмадилар. Бир гуруҳ ёзувчилар иттифоқдан ажралиб чиқиб янги бирлашма — «Адиблар иттифоқи»ни туздилар. Унга шоир Эркин Воҳидов бошчилик қилмоқда. Янги бирлашма қурултойга ўз вакилларинигина юборди.

Республика Ёзувчилар уюшмасининг янги раҳбарлари сайланди. Делегатлар кўпчилигининг таклифига биноан Одил Ёқубов ижодий уюшманинг фахрий раиси этиб сайланди. 53 яшар шоир Жамол Камол Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг биринчи котиби этиб сайланди, у илгари таржима маркази директорининг ўринбосари лавозимида ишлаган эди. Шоир Абдусаид Кўчимов, шоира Гулчеҳра Нуруллаева, шоир Мирпўлат Мирзаев унинг ўринбосарлари этиб сайландилар.

Қурултой кенгаш ва ҳайъат тузиш тўғрисида олдин қабул этилган қарорни бекор қилди. Эндиликда пленумлар ўрнига ёзувчиларнинг йиллик конференцияларини ўтказиш кўзда тутилди.

— Мен ижодий уюшмамиз қизиқарли ғоялар манбаи, ақл-идрок маркази бўлишини, қаламкаш биродарларни бирлаштиришини, уларнинг орасидаги бир-бирига қарама-қарши турган кучларни жипслаштиришни хоҳлайман, — деди Жамол Камол ЎзТАГ мухбирига. — Бу қийин вазифани уддалай олишимизга ишонаман, чунки биз ҳаммамиз, эътиқодимиз ва дунёқарашимиздан қатъий назар, Ўзбекистоннинг мустақиллигини мустаҳкамлаш ва унинг гуллаб-яшнашига эришиш тарафдоримиз.

Э. ТУХВАТУЛЛИНА,
ЎзТАГ мухбири.

ОМИЛКОРЛИККА ЙЎЛ

Бир даладан йилига икки марта ҳосил ундириш шимолий минтақа деҳқончилиги учун осон бўлмаган тадбир ҳисобланса-да, Қўшкўпир районидаги «Коммунизм» жамоа хўжалиги сабзавоткорлари бу ишнинг уддасидан чиқмоқдалар. Ялпи даромаднинг 60 фоизини, режадан ташқари маҳсулотнинг эса ҳаммасини пудратчи сабзавоткорларга қолдириш юзасидан жамоа хўжалиги бошқаруви қабул қилган қарор замин соҳибларини тадбиркорликка чорлади.

Улар сабзидан йилига икки марта ҳосил олиш режасини кўзлаб иш тутишди. Натижада экин майдонларининг тенг ярмини қисқартириш эвазига ҳосилдорлик ва даромадни икки ҳисса кўпайтиришга муваффақ бўлинди. Авваллари гектарига 120 центнер маҳсулот берган пайкаллар ҳосилдорлиги бу йил 240 центнерга етди. Эл дастурхонига тортиқ этилган ялпи ноз-неъматлар 450 тоннадан ортди. Машариф Отажонов, Машариф Оллаберганов, Собир Хожиев, Жуманиёз Мадраҳимов, Саъдулла Хўжаев сингари сабзавоткорларнинг тадбиркорлиги туфайли хўжалик 50 минг сўм соф фойда олди. Бундан ташқари маҳсулотнинг анча қисми хўжаликнинг ички эҳтиёжлари: болалар боғчалари, шифохоналар, чорвадорлар учун қишга ғамлаб қўйилди. Сабзавоткорлар оилалари ҳам ўзларига мўл сабзи, помидор, пиёз жамғардилар. Ҳар бир хонадоннинг даромади қарийб 10 минг сўмга етди.

Хоразмдаги мазкур пешқадам хўжалик деҳқонлари келаси йили аҳолини мўл-кўл сабзавот маҳсулотлари билан таъминлаш учун тайёргарликни ҳозирнинг ўзидаёқ бошлаб юбордилар.

А. СОБИРОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

АҲОЛИГА ДОН БЕРИЛДИ

ЧОРТОҚ туманидаги «ЎзССР 50 йиллиги» давлат хўжалиги асосан боғ-токчиликка ихтисослашган. Шундай бўлса-да, хўжалик маъмурияти аҳолининг турмушини иложи борича енгиллатишга ҳаракат қилиб, келгуси йил ҳосили учун 189 гектар ерга кузги ғалла экди.

Уруш ва меҳнат фахрийларининг шахсий чорва моллари учун силос, сомон ва бошқа озуқа беришдан ташқари, ҳар бир хўжаликка 100 килограммдан буғдой тарқатилганлиги одамлар кўнглини кўтарди.

А. АСҚАРОВ
ўқитувчи.

Тандир тўлиб ёпилди нон, ёпилди нон, момо...

Т. МАҲКАМОВ олган суратлавҳа. (ЎзТАГ).

БИЗГА ҚОРОНҒИ МАМЛАКАТ

ЁКИ ЭРОН САФАРИ ТААССУРОТЛАРИ

Асрлар ўтиб буюк ва қудратли Турон замини парчаланиб кетди. Улуғ Амир Темур туғию тиғини фарзандлари кўтаролмади. Улар отаси сингари доно ва шерпанжа бўлиш ўрнига тахт талашдилар. Азобини эса халқ тортди. Бўлинганни бўри ер деганларидек, хонликларни Ўруссия подшоси босиб олди. Назаримда, ана шу йилларда Буюк ипак йўли таназзулга юз тутди. Афғонистон, Покистон, Эрон, Ҳиндистонга чиқадиган йўллар беркилди. Ленин бошчилигидаги «большовойлар» 1917 йили тўнтариш қилиб, ҳукуматни қўлга олгач, Туркистонни яна бешга бўлдилар. Халқлари бир-биридан тобора узоқлаша бошлади. Динимиз бир, ҳатто урф-одатимиз ўхшаш Эрон билан алоқамиз ҳанузгача сустлиги шундан эмасмикин? Бугунги кунда Республикамиз мустақил бўлди. Асрий орзумиз рўёбга чиқди. Энди Шарқ мамлакатлари билан яна муносабатларни йўлга қўйиш имконияти пайдо бўлди. Ана шундан қўрқаётганлар энди бизни «Эрон, Ироқ хавфи» билан чўчитишга уринаяптилар. Ҳаммаси бўҳтон. Назаримда, бу қинғирлик ҳам озодлигимиз йўлига қўйилаётган пистирмага ўхшайди. Тағин шу ўпқонга тушиб қолсак, 70—100 йилсиз ундан қутилиш амри маҳол.

Яқинда қариндошларим Эронга таклиф қилиб, чақириқ қоғози юборишибди. Бундан юқори ташкилотдагилар ажабланишди. Уларнинг назарида гўё бу мамлакатда фақат душманларимиз ёки қандайдир ёввойи одамлар яшаётгандек. Тўғри, уларни айблаш ўринсиз. Чунки 74 йил мобайнида бизга бу яхши, мана буниси ёмон, деб тарбия беришди. Ҳар қалай, ўша давр одамлари-да. Ҳатто ташқи иқтисодий алоқа банкидагилар Эронда қандай пул бирлиги муомаладалигини ҳам билишмаскан. Қизиқ-а?

Деярли ярим йил Москвадан маълумотнома келишини кутдик. Ана шундай ташвишу уринишлардан сўнг сафарга отландик. Оиламиз билан Теҳронга қариндошларникига етиб олдик. Икки ой уларникида яшадик. Кўп нарсаларнинг гувоҳи бўлдим. Тарихимизга оид бизга номаълум маълумотларни ўргандим. Айтинг, улар севиб эъзозлаётган Ҳофиз Шерозийни, «Фоний» тахаллуси билан ғазаллар битган Навоийни, Умар Хайёму Фирдавсийни бизда севишмайдими? Инқилобгача Туркистон халқлари у шоир сеники, буниси бизники дейишмаган. Хоҳлаган одам, хоҳ Бухорода, хоҳ Қашқарда яшасин, улар ижодини ўрганган. Асарларидан баҳраманд бўлган. Биз каби Москвадан рухсат кутишмаган.

Ҳозир Эронда арoқ-вино ишлаб чиқариш ман қилинган. Ҳеч қаерда ичиб, тентираб юрган одамни кўрмайсиз. Умумий овқатланиш жойларини-ку, қўяверинг. Ҳатто узоқ айриликдан сўнг ошна-оғайнилар учрашуви, тўй-ҳашам, меҳмон кутиш, ҳар қандай йиғин ичкиликсиз ўтаркан. Инсоний маданият, ҳавас қилса, ибрат олса арзигулик. Кўчада ҳам, кишилар орасидаги тасодифий муомалада ҳам тавозе сезилиб туради. Айниқса, савдо-сотиқ маданияти жуда юксак даражада.

Бозор ва дўконларда озиқ-овқат ва саноат моллари мўл-кўл. Нарх-наво арзон эмас. Аммо аҳолининг топиш-тутиши ҳам шунга яраша. Шаҳарликларнинг асосий транспорти — шахсий машиналар. Теҳронда 2,5 миллион машина доимо ҳаракатда. Албатта, бу шаҳар тозалигига, ҳавосига путур етказади. Начора, бусиз илож йўққа ўхшайди.

Шуниси қизиқки, аёлларнинг кўпчилиги машина ҳайдашади. Улар жамоат жойларида, кўчаларда чодра, рўмол, баъзида лачак ёпиниб юришади. Автобусларда эркак ва аёллар салони мавжуд. Бу эса ожизаларнинг эркаклар орасида қисилиб қолишидан асрайди. Ожизалар ижтимоий ҳаётда фаол иштирок этишаркан. Улар савдо соҳасида камчилик бўлиб, асосан донишгоҳларда, тиббий муассасаларда ва идораларда кўпроқ ишлашади. Хотин-қизларнинг яна бир севимли машғулоти гиламдўзликдир. Жаҳонга машҳур эроний гиламларни кўрмаганлар ҳам таърифини шубҳасиз эшитганлар.

Эронда ҳам капиталистик мамлакатлар сингари нарх-навони бозор белгилайди. Мабодо харид учун дўконга кирсангиз, сотувчи қўли кўксида «марҳамат», «лутф айладингиз», «хизматингизга мунтазирман» дея тавозе қилади. Меҳр-оқибат, мурувват борлигидан кайфиятингиз кўтарилади.

Теҳронда тахминан 10 миллиондан ортиқ одам яшайди. Чамалаётганимнинг сабаби — шаҳарда прописка деган гап йўқ. Аҳолининг 3/2 қисми ижарада яшайди. Ер танқислигидан ҳовли эгалари 2—3 қаватли иморатларини бузиб 4—5 қаватлисини қуришмоқда.

Кўпчиликни у ердагиларнинг Ислом динига муносабати қизиқтиради. Жамият деярли диний давлатдан норози эмас. Лекин диний диктатура демократияни бўғиб қўйганлигини халқнинг илғор вакиллари таъкидлашмоқда. Бирорта сиёсий партия йўқ. Исломга қарши ҳар қандай ташвиқотлар, чиқишлар тақиқланган. Шарқ маданиятига зид ҳаёсиз кинолар, рок-жаз музикалари, ҳатто шу хилдаги жаҳон кўрсатувлари ҳам ман қилинган. Жиноятчилик кам даражада. Сабаби жиноятчиларга нисбатан қаттиқ жазо қўлланилиши бўлса керак. Масалан, ичиб қўлга тушган кишини 74 шаллоқ (дарра) уришади, гиёҳвандлик билан шуғулланувчилар дорга осилади. Бундан ташқари тошбўрон қилиш ва бошқа тан жазолари мавжуд.

Ҳукумат ҳам, кишилар ҳам тарихий обидаларга, музейларга алоҳида эътибор бераркан. Марҳум имомлар қабрлари усти, атрофи ниҳоятда озода. Ҳозир Имом Ҳумайний мавзолейига зеб берилаяпти. Афсуски, уларни суратга олишнинг иложи бўлмади. Махсус руҳсатнома керак, дейишди.

Хулоса қилиб айтсак, ўзбек-эрон халқларининг бир-бирларидан ўрганадиган, тўлдирадиган жиҳатлари кўп. Қадим алоқаларни тиклаш, борди-келдини йўлга қўйиш икки томонлама фойдадан холи эмас.

Э. АННАЕВ.

ФАХРИЙЛАРГА СИҲАТГОҲ

УЧҚЎРҒОН тумани ҳудудида Норин дарёси бўйида янги — «Наврўз» сиҳатгоҳи ишга тушди. Замонавий тиббиёт асбоб-ускуналари билан таъминланган сиҳатгоҳда бир пайтда уруш ва меҳнат фахрийлари, байналмилалчи жангчилардан 60 нафари дам олиб, саломатликларини тиклайдилар.

Сиҳатгоҳда физиотерапия, фитобар, спорт кабинетлари мавжуд. Дам олиш хоналари, алоҳида заллари телевизор, радио, газета-журналларнинг янги сонлари билан таъминланган. Клуб, оталар чойхонаси ишлаб турибди. Мева-сабзавот, саноат моллари, рўзнома-ойнома дўконлари доимо очиқ.

— Бизда дам олиб даволанувчилар минерал сув қабул қилиш учун ҳозирча «Ниҳол» сиҳатгоҳига бориб келмоқдалар, — дейди бош врач Абдувосиқ Деҳқонов. — Бунинг учун махсус автобус ажратилган. Келажакда эса «Наврўз»га ҳам минерал сувлар келтирилиб, ўринлар сони юзтага етказилади.

Исматулла РУСТАМОВ.

Қалам учида алам

Дилмурод ЖАББОР

САБР ҚАТЛАМЛАРИДАГИ САДОЛАР

«Сабр қилсанг, ғўрадан ҳолва битар» деган гап ёлғон чиқди. Сабр қилавериб ўзимизни хароб этдик. Бу нақл қай вақт бўлган-у ким томонидан айтилган, билмадим, лекин бизга кўп зарари тегди. Элим-қавмим мени кечирсин, биз уларнинг башоратига оёқ қўймаслик учун узоқ вақт сукут сақладик. Ғўрадан ҳолва битишини кутдик. Битмаслигини сезсак-да, кутдик. Авлоддан авлодга чўзиб кутдик. Назаримда, сабрлар ҳам қатлам-қатлам бўлиб кетганга ўхшайди. Ҳар қатлами пишиқ-пухта, авра-астарли экан. Етмиш уч йил нидосини биров эшитгани йўқ. Бугун авра-астарлар сўкилди, лекин ҳар қатламида қуюқ-қуюқ асоратлар қолди. Турғунлик йиллари деб аталган пайтларда эса бу асоратлар турган-битгани оғриқ, турган-битгани дард бўлди. Бу менинг оғриғим, бу сизнинг оғриғингиз. Сабрнинг етмиш уч қаватли ҳар қатламидан ҳазину маҳзун садолар келади.

Ўқувчилик йилларим ҳам, талабалик йилларим ҳам: «Тош ёғса-да пахтани терамиз. Давлатга тўплаб берамиз», деб баралла куйланган паллага тўғри келди. Биринчи сентябрдаёқ дилимиз хуфтон бўлиб қайтардик. «Биринчи сентябрга бунча кун қолди», дея кун санаб юрган болакайларнинг севинчи ярим кун давом этарди, холос. Ҳамма ўзи яшайдиган бригадага пахта теришга чиқарди. Бирктилган муаллимлар тонгдан қош қорайгунча эгат оралашарди. Мактабу районо раҳбари, жамоа раиси у ёқда турсин, ҳатто бригадиру ҳисобчидан ҳам ҳайиқишарди, бечоралар. Баъзилари кўпчиликни огоҳлантиришга улгуролмай бақириб қолишарди: «Каллаларингни пас қилинглар, йўлдан раис ўтаяпти». Мавсум ўрталарида ўқувчилар чўл зоналарига кўчириларди.

Қишлоқ муаллимининг ўғлиман. Отам мени бошқаларга кўз қилиб, биринчи олиб чиқарди.

— У сафар ҳам борган эди-ку, — дея ялинарди сариққа икки бор йўлиққан бемадор онам.

— Ўзимникини чиқармасам, бировнинг боласига қандай сўзим ўтади? — силтаб берарди отам. Онам отамни тушунгандай жимиб қоларди.

Пахта боис бир бор хўрланганим ҳеч эсимдан чиқмайди. Ўша оқшом отам штабдан хафаҳол қайтди. Кела солиб болаларни бир сафга тизди. Ўша кезлар ҳар бир кишига норма 60 килограмм эди. Далада ҳосилнинг чўғи тушган, олтмишни уддалаш осон эмасди. Отам штабдан эшитарини эшитиб келган экан. У қўлидаги дафтари бўйича ким қанча терганини суриштира бошлади. Тўрт-беш бола нормани уддалаган, холос. Меники эса 58 килограмм бўлиб қолувди.

— Нега икки килограмм кам тердинг? — отамнинг чеҳраси важоҳатли эди.

— Қоронғигача тердим, кеч бўлиб қолди.

— Аҳмоқ! — Қулоғим остига тушган кучли тарсакидан узала йиқилдим...

Ўша манзара эсимга тушса, ҳозир ҳам йиғлагим келади. Пахтадан декабрнинг бошида қайтамизми, охиридами — тимдаланган, юлинган қўл-бетларнинг жароҳати битмай китобга шўнғирдик, адабиёт севимли фан эди, шеър ёдлардик.

Бу воқеа эса бир синфдош ўртоғимнинг бошидан кечган. Янглишмасам, саккизинчи синфда ўқирдик. Отаси ўлгач, у оила бошлиғи бўлиб қолди. Бир куни уни ҳам отасининг ўрнига тўйга айтишибди. Тўйдан кейин унга ароқдан букиб қолган бригадирни уйига оборишни топширибди. Унинг зилдай гавдаси гоҳ босиб келар, гоҳ оғиб кетар экан. Шу пайт орқадан ёруғлик тушаётгани сезилибди.

— Машинага қўл кўтар, — дебди бригадир.

— Машина эмас, трактор келаяпти, — жавоб берибди дўстим.

— Майли, нима бўлсаям қўл кўтар. Юришга ҳафсалам бўлмаяпти.

Ўртоғим тракторга қўл кўтарибди. Шу бригаднинг қўлида ишлайдиган тракторчи йигит экан. У ўз бригадирини танибди. Трактордан тушиши билан ҳовлиқиб сўрабди:

— Тинчликми?

— Қаерлардан санғиб келаяпсан? — дағдаға қила бошлабди бригадир.

— Пунктдан келаяпман, пахтани ҳозир топширдик. Очрад катта. Кун бўйи шийпон супасига ёйиб қуритиб босган эдик, барибир иккинчи сортга олди, — дебди тракторчи маъюсгина.

— Кечаги қовун-тарвузларни кимга элтиб берувдинглар?

— Приёмчига.

— Нимага қарашмаяпти бўлмаса!

— Баъзилар қуруғидан узатаётганмиш.

— Да, гап бу ёқда де.

Дўстим қуруғи нима эканлигини тушунмабди. Кўз олдига дала шийпоннинг супасида қуёш тиғида ёйиб қуритиладиган пахта уюми келибди. Паншаха билан уюм ораларини титиб шамоллатиб юрадиган Қўзи бобони эслабди. Қўзи бобонинг бирор зарур иши чиқиб қолиб, тузукроқ қуритолмаган бўлса керак, деган ўй хаёлидан ўтибди.

Эрталаб икки ўртоқ мактабга бораётганимизда у гап бошлади:

— Қўзи бободан ҳам кўнглим қолди. Кеча пахтани яхши қуритмабдилар, иккинчи сортга кетибди. Бошқалар қуруғидан элтган экан, биринчи сортга ўтибди.

— Каллаварам, — дедим унга. — Қўзи бободан бекорга хафа бўлаяпсан. У одам ишини сидқидил бажаради. Биласанми, бир марта бригадир, овқатингизни тез еб келинг, пунктга пахта элтасиз деган экан, овқатига совуқ сув солиб совутиб еб келган. Қуруғи пул дегани жўра. — Ўртоғим деярли мактабгача жимиб борди.

Талабалик йилларининг ҳам пахта мавсуми мактабдагидан ўтиб кетди. Пахтага элтадиган автобуслар тўдасининг ҳолати худди илмгоҳимизни ёв танклари ўраб олганга ўхшар эди. Талабалик йилларида тўрт мавсум пахта териб, бундан ўн беш йил олдин оддий шийпон қоровулининг айтган гапини ҳамон унутолмайман. У одам кўпроқ йигитлар билан бирга тушлик қиларди. Бир куни шундай деб қолди:

— Болаларим, бу кунлар ўтиб кетади. Лекин бир кунмас-бир кун обрўдан айиради. — Дастурхонга айтадиган фотиҳаси атиги тўртта сўздан иборат эди: «Омин, худо обрўдан айирмасин». Ўша отахон ҳозир ҳаётми, йўқми — билмайман, аммо унинг қишлоғига йўқлаб бориш нияти яқиндан буён менга тинчлик бермайди.

Ўртоқларимнинг кўплари босиқ йигитлар эди, сурункали ит ётиш, мирза туришлардан зерикишлар бўларди, албатта. Шундай кезларда Баҳодир деган курсдошимиз ер муштларди: «Биз муаллим бўламизми ёки агроном?» Қоровул амаки уни секин юмшатарди: «Айтдим-ку, бу кунлар ўтиб кетади».

Бу кунлар илмгоҳни битириб, вилоят рўзномаси ходими бўлиб тўрт-беш йил ишлаб қўйганимда ҳам ўтиб кетмади. Ҳайрият, қайта қуриш баҳона пахта якка-ҳокимлиги ўтганга ўхшайди. Аммо асоратлар ёддан сира-сира чиқмайди.

* * *

Тезгузарлик пенсионер Ҳасан бобо Маҳмудов билан суҳбатда бўлмабсиз, дунёга келмабсиз. Ўрта бўйли, буғдойранг. Саксонни қоралаётган бўлсалар-да, ҳали тетик, чеҳрасидан нур ёғилиб турган бу отахон билан бир бор гурунглашсангиз суҳбат бир умр ёдда қолади. Ана хотира, яна шу куннинг кексаларига хос таҳлил! Таҳлиллар донолик билан, зукколик билан. Кеча қандай эди? Бугун қандай? Келажакда бизни нималар кутаяпти? Узоқ йиллик мозий билан бугун ўртасида дорбознинг икки учига эга сим арқондай пухта боғлиқлик бор. Отахон сизнинг кўз ўнгингизда ўтмиш билан бугунни шундоққина жонлантиради қўяди. Суҳбат давомида ўзингиз билган, ўқиган, эшитган тафсилотларга эътиборсиз бўлишингиз мумкин. Аммо лоқайд тинглай олмайсиз. Бехос янги талқинлар эшитасиз отахондан. Инқилобдан кейинги етмиш уч йиллик ялтироқ шакл-шамойилнинг қаери нурли-ю қаери доғли, қаери тўғри-ю қаери оғган?

Ҳасан бобо билан суҳбатимиз ўз эркида борарди. Қалам ва ён дафтарчамиз парболиш устида. Уни қўлдан қўймай, ҳа бўлинг деб шошираётганим йўқ. Аҳён-аҳёнда баъзи нарсаларни қайд қиламан, холос. Қолгани шундоққина муҳрланаяпти. Пахтагулли пиёла навбат билан дамба-дам айланади. Болалик, ўсмирлик паллалари. Бир бурда нон илинжида яшаш тарзлари. Қишлоқ одамларининг пишиқчилик кунларига мадори қуриб, эмаклаб етишлари, баҳорнинг илк неъмати — балх тутлари оқара бошлашидан тортиб тирикчиликка яраган кунлар бир-бир эсга олинарди. У кунларнинг ҳар тонг отишидан шом ботишигача катта китобга бир боб бўлади, дейди Ҳасан бобо ўтганга салавот қабилида қўл силкиб. Суҳбатимиз ўз-ўзидан қишлоқ хўжалиги соҳасига — пахтачиликка боғланди.

— Шу куннинг гектар ҳисобида ҳосилдорлиги, рўй-рост айтадиган бўлсак, бундан эллик йил олдинги ҳосилдорликдан баланд эмас, — дейди собиқ раис қатъийлик билан. — Орадан 50 йилдан ортиқ вақт ўтган бўлса ҳам ҳосилдорлик ўша-ўша нуқтасида қотиб қолганлигининг боиси бор. Деҳқоннинг яшаш тарзи, назаримда, у пайтлардагидан ҳозир баттарроқ бўлди. Сабабини биласизми? Биз эллик йил бойнинг ерига ишлаб, учдан бирига кўнган деҳқонга ўхшаб келдик.

Мен Ҳасан бободан 50-60 йил давомида деҳқончилик соҳасида нега илгарига эмас, орқага кетганлигимизнинг сабабларини, турғунлик йиллари ботқоғига тушган кезларга муносабатларини сўрамоқчи эдим. Отахоннинг ўзлари шу мавзуга ўтиб қолдилар.

— Биласизми, биз нега олдинга силжимай қўйдик? Биринчидан — ерни бездирдик, иккинчидан — деҳқонни. Ернинг кучига лойиқ юк ортишни унутиб қўйдик. Йилдан-йилга юкини оширдик. Алмашлаб экиш деган гап фақат оғизда қолди...

Бугунги вазият ҳақида сўз кетганда, суҳбатдошим деди:

Одамлар ўртасида меҳр-оқибат кўтарилган. Можаролар авжга чиқди. Биров-бировни ураяпти. Биров бировни ўлдираяпти. Миллатлараро муносабат яхши эмас. Ҳамма жойда мажлисбозлик. Манимча, қон тўкиш билан ҳеч нарсага эришиб бўлмайди. Иқтисодий тангликни англаганимиз рост. Буни фақат тинч йўл билан амалга ошириш керак. Гиж-гижловчиларга эргашиш қурбонлар беришдан бошқа нарса келтирмайди. Бу ҳолда қайта қуриш ниятларимизни узоқ йиллар ҳам амалга оширолмаймиз. Шунинг учун барчаси оғир кечаяпти. — Ҳасан бобо кўп гапириб қўйдим шекилли дегандек, бир зум тўхтаб пиёладан сўнгги ҳултум чойни ҳўплади.

...Бухорои Шарифнинг муқаддас манзилгоҳи — Лабиҳовуз бўйидаги чойхонага тез-тез бораман. Самоварда чой эмас, ҳасрат қайнайди гўё. Биров тақчилликдан нолиса, биров турмушидан, биров нарх-навонинг осмонда эканлигидан нолиса, яна биров бир амаллаб кун ўтказаётганлигидан нолийди. Жим тинглайман, кузатаман. Туппа-тузук ўзбекча исмларини ўрисчага қиёслаб чақирадиган ёшлар тилларини тийганга ўхшайди. Доимий ўтирадиган тўрт-беш чоғли қариянинг эрталабки учрашувлари «Худога шукур, эсон-омон ётиб туриб келдик» деган шукрона билан бошланади. Кимдир йўл-йўлакай олган, ҳоври кўтарилиб турган нонни бўлаклайди. Ҳамма бир бурдадан олади. Бир тишлам бўлса ҳам олинг, бир майизни қирқ киши еган-ку, дейилади мулоқотларда.

— Эй содда, беғубор халқим, — дейман ўзимга ўзим. — Бир майизни қирқ киши ейишига ақл бовар қилмайди. Ўттиз тўққиз киши рози бўлиб, бир киши егани ростдир. Аммо ўша бир кишига ўттиз тўққиз киши ишонгану суянганки, насибасини берган. Бир кунимга ярайди. деган. Қани сени насибангни туя қилганлар?

Эй, менинг қўли очиқ, сахий халқим. Қиёсингни келтирсам худди асаларига ўхшайсан. Биласан, асалари ўта меҳнаткаш. Анвойи гуллардан мисқоллаб бол йиғади. Асални кимлар истеъмол қилаётганлигини суриштирмайди ҳам. Йиғаверади, йиғаверади, ҳолдан тойгунча йиғаверади.

...Баҳоли қудрат қалам тебратаман. Кўпинча юрагимга қил сиғмаслигидан қўлимга қалам оладиган бўлиб қолганман. Сабр қатламларида қолган садолар шеър бўлмоқда. Шу мавзуда «Халқ сўзи» муштарийларига янги шеърримни ҳавола этмоқчиман.
шеъримни ҳавола этмоқчиман.

МЕН СИЗДАН

Мирзолар — Мишага айланган йиллар,
Сувонлар — Сашага айланган йиллар,
Алишер — Аликка, Камол — Коляга,
Муаттар — Машага айланган йиллар,
Мен сиздан ўкиниб яшайман.
Гулчеҳра исмини «Гуля» деганлар,
Зулхумор, Зумрадни «Зуля» деганлар.
Ростмана номини айтсанг ортингдан, —
«Маданиятсиз бўлмай ўл-е» деганлар,
Мен сиздан ўкиниб яшайман.
Билакларга «любовь» ёзганлар билсин,
Шаҳвоний ҳирс билан озганлар билсин,
Лариса, Настянинг ишқида «ёниб»,
Кўкракка расмини чизганлар билсин,
Мен сиздан ўкиниб яшайман.
Бош бармоқлар усти ўйилган ҳарфлар,
Тушга ботирилган игнадан зарблар,
Рок музикаси сеҳридан сархуш,
Кўриниш ажнабий, суҳбати ғарблар,
Мен сиздан ўкиниб яшайман.
«Боря» ёзганлардан Бобур хафадир,
«Толя» ёзганлардан Темур хафадир,
«Федя» ёзганлардан Фарҳод кўнгли ғаш,
Қолганидан яна кимдир хафадир,
Мен сиздан ўкиниб яшайман.
Бош бармоқ кучини Бобурдан сўранг,
Навоий бободан, Темурдан сўранг,
Улуғбекдан сўранг, боринг яқинроқ,
Тарихини билган ҳар кимдан сўранг,
Мен сиздан ўкиниб яшайман.
Айтмоқ гали келди бор жумбоқни ҳам,
Юз киши кутдик биз бир ўртоқни ҳам,
Қоракўз жўралар, ҳаром қилдингиз,
Фармонбардор бўлган бош бармоқни ҳам,
Мен сиздан ўкиниб яшайман.

• Армон

САРПОЛАРИ САНДИҚДА ҚОЛДИ

Ҳар куни тонг ёришиб-ёришмай она ўрнидан туради. Уй тўрига осиб қўйилган ўғлининг суратига тикилиб кўзидан ёш қалқийди. «Болам, бунчалар умринг қисқа, ризқинг ярим бўлмаса! Сенинг дийдорингга тўйиб юрсам бўлмасмиди?! Сени кимга ўхшатай, ким сенга ўхшайди?» — нола қилади онаизор.

У иш билан овунади. Жигарбанди ёдига тушса лабини тишлайди, кўзидан дувиллаб оққан ёшини яширишга ҳаракат қилади. Дардини кимгаям айтсин, бечора она.

— Қўй энди онаси, — танбеҳ берган бўлади Тўхтасин ака баъзан. — Бўлар иш бўлди. Уввос солаверганинг билан тирилиб келармиди...

— Қўй энди, онаси, — юраги тошдан эмас. У Шакархон аяга танбеҳ беришга беради-ю, ўзининг ҳам дили вайрон бўлиб, кўзида ёш милтиллайди. Шундай пайтларда қолган оила аъзоларининг ҳам кипригига нам инади. Ҳеч кимнинг томоғидан луқма ўтмай қолади...

* * *

Далада иш авж олган, экин-тикин бошланган палла эмасми, баҳорнинг ўйноқи шабадалари юзга урилиб этни қитиқлайди. Ҳавонинг мусаффолиги дилга ғайрат-шижоат ўтини солади. Ишлаб-ишлаб чарчамайди киши.

Тўхтасин ака меҳнатдан қочмайдиган, хўжаликда уста пахтакорлиги билан эл оғзига тушган кишилардан. Оиласи ҳамжиҳат, фарзандлари иноқ ва меҳнаткаш. У Шакархон ая билан олти фарзандни оқ ювиб, оқ тараб вояга етказишяпти. Уларни халқ ишига камарбаста бўлиб, меҳнатга ихлос қўйиб, ҳалол яшашга ўргатишади. Тўнғич фарзанди Рустамжон ҳарбий хизматда. Ўзиям Рустамкелбат, кенг елкали, бақувват йигит. Шунинг учун ҳам Ҳарбий денгиз флотида йигитлик бурчини ўтаяпти! Ўнни битириб Тошкент политехника олийгоҳига кира олмагани чатоқ бўлди-да. Техникани жони-дилидан севарди. Ҳай майли, ризқи бутун бўлса бўлгани. Ўқишиям қочмас. Армиядан келиши билан уйлаб қўямиз. Онаси тушмагур, тўй сарполариниям тахт қилиб қўйган. Фақат кўнглини билсак, бас...

Ҳордиққа (отпускага) келиб кетганигаям тўрт ойдан ошиб қолди. Денгизчи аскар кийими қуйиб қўйгандек ярашибди. Онаси суюнганидан гап топа олмайди. Еру кўкка ишонмай, термулиб ўтиргани ўтирган. Ишқилиб бахтимизга соғ-саломат хизматини ўтаб келсин-да. Бу ёқда укалари Фарҳоджон билан Нуриллолар ҳам катта бўлиб қолишди...

— Тўхтасин ака!

У ишидан бошини кўтарди. Рўпарасида жамоа хўжалиги касаба уюшмаси комитетининг раиси Садриддин Эшматовни кўриб бир оз ҳижолат тортди. Иш билан бўлиб Садриддиннинг келганини ҳам фаҳмламай қолибди.

— Э... келинг, — дея қўл узатди Тўхтасин ака Садриддинга.

— Сизни район ҳарбий комиссариатига чақиришаётган экан.

Садриддин Тўхтасин акадан кўзини олиб қочиб, йўл четидаги машина томон юрди.

Тўхтасин ака минг бир хаёл билан раиснинг ортидан эргашди. Нима бўлди экан? Ўғли армиядан қочдимикан? Ҳозир қочди-қочди, деган гаплар ҳам кўпайиб кетяпти. Йўғ-е, Рустамжон унақангилардан эмас. Бундай иш қилишга орияти йўл бермайди. Е... Э, худо десанг-чи. Хаёлига келган совуқ фикрдан сесканиб кетди ота. Нима бўлгандаям тинчлик бўлсин-да.

...Ҳаёт тасодифларга тўла. Гоҳида ўзимиз билмаган ҳолда бахтли тасодифларга дуч келамиз ва унинг олдида эсанкираб қоламиз. Бахтсиз тасодифлар ҳам шунинг ўзгинасидир.

Рустамжон эндигина 21 ёшга қадам қўйган эди. Олийгоҳга туз насибаси қўшилмай қайтиб келгач, то ҳарбий хизматга чақирилгунча, уйдагиларга қарашди. Охунбобоев номли жамоа хўжалиги далаларига чиқиб отасига сув қўйишди. Оддий қишлоқ хонадонида бўладиган барча юмушлар уларнинг хонадонига ҳам хос эди.

Одамни баъзан палахмон тошига ўхшатишади. Яратган уни қаерга отса ўша жойда кун кўришга мажбур дейишади. Рустамжон Владивостокдаги Ҳарбий денгиз флотида хизмат қиладиган бўлди. Хизматнинг дастлабки кунлари кўнгилдагидек ўтди. Аъло даражадаги хизматлари учун бир неча бор тақдирланди ҳам. Катта матрос унвонини олгач, бўлинмага командирлик қила бошлади. Вазифаси трюмний — яъни кема механизмлари ўрнатилган остки қисмини назорат қилиб туриш ва ёш денгизчи аскарларни ҳарбий шароитга кўниктириб бориш, иш ўргатишдан иборат эди. Ўша куни ҳам ёш аскарлар билан машғул эди. Кема қуйи қисмининг аллақаеридан сув сизиб кираётганлиги ҳақидаги хабар Рустамжоннинг бўлинмасига топшириқ бўлиб етиб келди. У дарҳол бўлинмадаги икки аскарга пастга тушишни ва сувнинг қаердан қандай ҳолатда оқаётганини аниқлаб, тўхтатиш чораларини ҳам кўришни буюрди. Лекин аскарларнинг уқувсизлиги ва ёшлиги унинг кўнглида шубҳа ва шафқат уйғотди шекилли ўзи трюмнийга тушди.

Рустамжон қўлида кўчма чироқ, темир нарвон билан пастга тушиб борар экан, ажал изини таъқиб қилаётганини хаёлига ҳам келтирмас эди. Унинг юрагида ягона истак: топшириқни ўз вақтида, денгизчиларга хос чаққонлик билан адо этиш илинжи ҳоким эди.

Бу вақтда трюмнийнинг юза қисми сув билан қопланган, сув кириши давом этарди. Рустамжон белгиланган топшириқни бажаришга улгурмади ҳам. Қўлидаги кўчма чироқ яхши изоляция қилинмаганлиги ва оёғига сув ўтганлиги панд берди. Кучли ток ўз ишини қилиб улгурди...

Избоскан район ҳарбий комиссариатида Тўхтасин акага ўғли Рустамжон Очиловнинг бевақт нобуд бўлганлигини билдиришди. Даладан ҳориб, чарчаб келиб яна шундай совуқ хабардан воқиф бўлган отанинг қандай аҳволга тушганини тасаввур қилиш қийин бўлмаса керак.

Илож қанча. Ўлим — ҳақ, дейдилар. Шундай бўлса-да у Рустамжонининг ўлганига сира ишонмасди.

Тўхтасин ака уйидагиларга ўғлининг жасадини олиб келишига кетаётганини билдирмади. Бу хабардан воқиф кишиларни ҳам то қайтиб келмагунча ҳеч кимга айтмасликка кўндирди.

Ўша куниёқ қайноғаси ҳамда район ҳарбий комиссариатидан катта лейтенант Сойибжон Бобековлар йўлга тушишди. Йўлда қанча қийинчиликлар бўлди. Ҳалиям асаблар темирдан бўларкан. Минг бир азоб билан Рустамжон хизмат қилган қисмга етиб келишди. Пахтаобод районидан борган Рустамжоннинг хизматдоши Ҳабибулла Юсупов дўстининг ўлими тафсилотини батафсил сўзлаб берди. Тўхтасин ака Рустамжоннинг командирлари ва аскар дўстларидан ўз ўғлининг меҳрибонлиги, ишбилармон ва жасоратли йигит эканлигини эшитиб кўзлари ўкинч ёшларига тўлди.

Кейинги йилларда ҳарбий хизматга ўйнаб-кулиб кетган йигитларимизнинг айримлари тобутда қайтаётганликлари ниҳоятда аянчли ҳолдир. Ўтган йили Избоскан районидан жўнаб кетган йигитлардан 4 нафари нобуд бўлиб қайтдилар. Бу йил уч йигитнинг ёстиғи қуриди. Афғондан лопиллаб еттита тобут кириб келди.

Бу рақамлар оздек кўринса-да, ҳар бир инсон бир тақдир эгаси. Улар ҳам сизу биздек яшашлари, орзулари ушалиб, бу ёруғ оламда ўйнаб-кулиб юришга ҳақли эди. Афсус, ҳаммалари армон билан кетдилар. Улар кимларнингдир бепарволиклари, кўр-кўрона кўрсатмалари қурбони бўлдилар.

Эндиликда марҳумлар руҳини шод этиш, уларнинг оила-аъзоларининг яримта кўнгилларини тўлдириш биз тирикларнинг вазифасидир. Лекин айрим ҳудудларда ҳанузгача ўлганнинг устига тепган қилиб, марҳумнинг оила-аъзоларига қўпол муомалада бўлаётган, дилларига озор бераётган тўралар учраб турибди.

Очиловлар оиласи Рустамжоннинг хизмат қилган қисмидан бирон марта ҳам ҳол сўрашмаганини айтишди. Ҳарбий комиссариатдан, қишлоқ шўросидан ҳам бир-икки марта кўриниш беришдию кейинчалик унутишди. Яқинда жамоа хўжалиги касаба уюшмаси ва бошқаруви томонидан Рустамжоннинг ўзи ўқиган 25-ўрта мактабга унинг номини бериш ҳақида бош қўтирилаётганини хабар қилишди. Ажаб эмаски, қишлоқ мактаби тез кунлар ичида «СССР 50 йиллиги» эмас Рустамжон Очилов номли мактаб деб юритила бошланса.

* * *

Қўлимда қалам билан сенинг жонсиз суратингга боққанимча ўзим ҳам суратдек қотиб турибман, дўстим Рустамжон! Кўзларинг тубида аллақандай армон ётганини туяман. Бўғзингда армон билан кетдинг бўз йигит! Ҳайҳот, табиат, қонунларинг бунчалар шафқатсиз бўлмаса!

Ҳар тонг қуёш ётоғидан бош кўтармай туриб онанг уйғонади. Уй тўрида осиғлиқ қолган суратингни олиб, сандиғида қолиб кетган куёв сарполарингни ёзиб, девонавор сийпалайди. Эҳтимол, худди шу маҳал лўғумбеклик бир сулув қиз гўшангага сақлаб юрган дил изҳорини пичирлаб, армон қилади. Армон қилади... Армон...

Муроджон ТЎХТАНАЗАРОВ.
Андижон вилояти.

Маданий ҳаёт

«ЯЛЛА» ЖАНУБИЙ КОРЕЯНИ МАФТУН ЭТМОҚЧИ

Жанубий Кореядаги «Си-Эс-ТИ» фирмасининг президенти Жо Кун Сонинг бунга ишончли комил. У Тошкентда бир неча марта бўлган ва «Ялла» вокал-чолғу дастасининг ашулаларини кўп марталаб тинглаган, бу эса унда ўзининг миллийлиги билан катта таассурот қолдирган эди. Шу сабабли бизнесмен Ўзбекистондаги энг машҳур эстрада жамоасини ўз мамлакатига таклиф қилди. Таклифномада «Ялла» дастасининг гастроллари Сеул аҳолисига Ўзбекистоннинг маданий қадриятлари билан танишиш имкониятини бериши таъкидланган.

Даста бадиий раҳбари, республика халқ артисти Фаррух Зокиров жўнаб кетиш олдидан ўз жамоаси 20 йиллик ижодий фаолияти давомида мамлакат бўйлаб неча марталаб сафар қилганини, ўнлаб мамлакатларда концертлар берганини, ҳозир эса биринчи марта Жанубий Кореяга жўнаб кетаётганини айтди.

Донг таратган даста учун бу сафар унинг ижодий фаолиятида янги бурилиш бўлади, ўзбекистонликлар севимли артистларини ўз саҳналарида ҳам кўришга умид қилишмоқда. «Ялла» 10 декабрдан кейин қайтиб келади. Ўз уйимиз, Ўзбекистон деб аталган хонадонимизда умрбоқий жамоа ташкил топган куннинг 20 йиллиги нишонланишига умидвормиз.

(ЎзТАГ).

Жамоатчи фотомухбиримиз У. Қўшвоқов ушбу суратни Жиззах вилоятининг Дўстлик районидаги Ф. Хўжаев номли 6-ўрта мактабда олган. Сиз бошланғич синф ўқитувчиси Насиба Турдиевани дарс ўтаётган пайтда кўриб турибсиз. У 12 йилдан буён ёш авлодга таълим-тарбия бериб келмоқда. Район советининг депутати сифатида ҳам жамоат ишларини бажаришда фаоллик кўрсатаяпти.

БЮРОКРАТЛАР ТУГАЙДИМИ!

Мен Чернобиль фожиасини бартараф этишда қатнашиб ўз соғлигимдан ажралдим. Қарамоғимда хотиним, фарзандларим бор. Чернобиль фожиаси сабаб ўз соғлигини йўқотганларга ҳам енгиллик борлиги ҳақида эшитиб, ёрдам сўраб Янгиқўрғон район соғлиқни сақлаш бўлими бошлиғи Жамолиддин Нуриддиновга учрашдим. Бироқ ёрдам сўраб эгилган бошим тошга тегди. У киши менга ёрдам бериш у ёқда турсин, илиқ муомалани ҳам раво кўрмадилар.

Жумҳуриятимиз мустақил давлат деб эътироф этилди. бюрократларга ҳам барҳам берилар...

М. РАҲИМОВ,

Зардали мактуб

КИМДАН НАЖОТ КУТАЙЛИК?

АНДИЖОНЛИК ТАЪМИНОТЧИЛАРДАНМИ Ё ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИДАН...

Андижон ип-йигирув ва тўқув фабрикаси Ўзбекистон кўрлар жамиятига қарашли пояндоз ишлаб чиқарадиган корхоналарни иплар билан таъминлаши лозим. Аммо улар йил бошиданоқ ўз зиммаларига юклатилган масъулиятни виждонан бажаришдан чекинишди. Яъни бизга ваъда қилинган иплардан матолар тўқиб, ҳорижга чиқара бошлашди.

Тўғри, ҳозирги пайтда ҳамма корхона бозор иқтисодиётига ўтиш даври қийинчиликлари ва машаққатлари туфайли ўз жамоасини ҳар жиҳатдан яхши таъминлаш, ижтимоий ҳимоя қилиш йўлларини излаётир. Лекин кўзи ожизларнинг ризқу рўзини, нону насибасини чегириб қўйиш билан жамоани бойитишни инсофу диёнатдан деб бўладими?

Далил ва рақамларга мурожаат қилайлик. Фабрика жамиятнинг Бухоро ўқув-ишлаб чиқариш корхонасига 1991 йилнинг тўққиз ойи давомида режадаги 69 тонна ўрнига 22 тонна ип етказиб берди, холос. Йилнинг қолган қисмида аҳвол қандай бўлади — номаълум. Бу мисол фақатгина битта корхонага тааллуқли. Андижонлик ип йигирувчиларга умид ва интизорлик билан қараб турган бундай корхоналар республикамизда йигирмадан ортиқ. Барчаси ип-пояндоз ишлаб чиқаришади. Ушбу корхоналардаги меҳнатга чанқоқ минг-минглаб кўнгли яримларнинг ҳар бирида энг камида беш-олтитадан фарзандлар бор. Наҳотки, бунга бефарқ қараш мумкин бўлса?!

Бунинг устига республика режалаштириш комитетидаги ўртоқларнинг ишлари ҳам антиқа. Хом ашё билан таъминлашни режалаштираётганда минтақалар орасидаги масофаларнинг узоқ-яқинлигини ҳисобга олиш, имкони борича транспорт ҳаражатларининг кам бўлиш йўлларини топиш керак ахир! Афсуски, ҳанузгача бу муҳим ишлар кабинетларда ўтириб амалга оширилаётган кўринади. Оқибатда бир неча тонна юк оладиган катта машинада Ўзбекистонимизнинг энг узоқ бурчагидан олис йўл босиб Андижонга боришади. Аммо улар аксарият ҳолларда қуруқ қайтишади. Оқибатда тармоғимизнинг зўрға тебраниб турган корхоналари кейинги пайтларда иқтисодий жиҳатдан заифлашиб, синишга яқинлашади. Энг ёмон томони шундаки, кўзи ожизларнинг оилалари ночорлик ва қашшоқлик жарининг ёқасига ёқинлашаверадилар.

Андижонлик таъминотчиларнинг келажакда ҳам бизнинг корхоналаримизга хомашё етказиб бериш ниятлари йўқ чоғи. Чунки улар: «Истаганча жарима солаверинглар, бизга сизни хом ашё билан таъминлашдан кўра шартномани бажармаганимиз учун жарима тўлаш осонроқ!» — дейишмаган бўларди. Биргина Бухоро ўқув-ишлаб чиқариш корхонасига улар тўққиз ойлик қарзлари учун 103 минг 958 сўм маблағ тўлашлари зарур. Қолган корхоналарга қанчадан тўлашади, бу бизга номаълум.

Мазкур масала бўйича республика Вазирлар маҳкамасига бир неча марта мурожаат қилдик. Аммо барча уринишларимиз ҳеч қандай амалий натижа бермади. Бу бозор иқтисодиёти шароитига тайёрланмасдан туриб корхоналар жиловини бўшатиб юбориш натижасимикан ёки халқимизнинг энг муқаддас қадриятлари — меҳр-шафқат, савобу оқибатдан бегоналашиб бораётганимизнинг аччиқ мевасимикан?

А. ҲАЙДАРОВ,
Ўзбекистон кўрлар жамияти Бухоро вилояти бошқаруви раёсатининг раиси.

Муаммо билан юзма-юз

МУАЛЛИФНИ ТАНИШТИРАМИЗ

1954 йилда Самарқанд вилоятининг Ургут районидаги «Правда» жамоа хўжалигида, Нисбат қишлоғида туғилган.

Садриддин Айний номидаги Самарқанд давлат педагогика институтининг ўзбек тили ва адабиёти факультетини тугаллаган.

Мактаб-интернатда, сўнг, «Жиззах ҳақиқати», «Ёш ленинчи», «Ленин йўли» рўзномалари таҳририятларида дастёр, мусаҳҳиҳ, мухбир, масъул котиб ўринбосари, бўлим мудири вазифаларида ишлаган.

«Халқ сўзи» рўзномасининг Самарқанд вилояти бўйича ўз мухбири бўлган.

Айни пайтда халқ депутатлари Самарқанд вилоят кенгаши раисининг ёрдамчиси лавозимида ишламоқда. СССР Журналистлар уюшмасининг аъзоси.

Холмуҳаммад НУР

ТУЯНИНГ УСТИДАГИ КАМБАҒАЛ

73 ЁШЛИ САМАРҚАНД ВИЛОЯТ ЎЗБЕК ДРАМА ТЕАТРИДАГИ 27 ЙИЛЛИК САРСОНУ САРГАРДОНЛИК ВА БУНГА САБАБ БЎЛАЁТГАН НОХУШ БИР ҲОЛ

Бу ҳақда йигирма етти йилдан буён ёзилмоқда. Лекин ёзишмаларга, арз-додларга ҳар гал одатдаги хархаша сифатида қараб келинаяпти. Ҳолбуки... «Халқ сўзи» бу муаммога илк бор муносабат билдираётгани боис масаланинг сабаб ва оқибатларига бирмунча кенгроқ ёндашишга тўғри келади.

Шундай қилиб, 1964 йили Самарқандда опера ва балет театри очилдию, ўзбек драма театрининг шўрига шўрва тўкилди. 46 йил давомида чор армиясининг мажлисгоҳи, сўнг отхонаси вазифасини бажарган эски бинода «бечора чора истар» қабилида ишлаб келган театр аҳли ойининг ёруғ ўн бешини зор-бедор кутаётган эди. Бир ой олдин «отхонага» ўт кетиб, томи қулаб тушганди. Ушбу театрнинг ҳаққу ҳалол насибаси, маскани бўлғусидир дея қарор қилинган ва қурилиш ниҳоясига етаётган янги бино умиди санъаткор жамоа руҳини ушлаб турганди. Аммо...

Аммо худо урганни пайғамбар ҳам ҳассаси билан туртди. Насиб қилса Шому Ироқдин келиб, этмаса қошу қабоқдин кетаркан. Ҳашаму салобати Самарқандга холдек тушган янги бинога бошқа эга чиқди. Югурганники эмас, буюрганники бўлди. Эртага нима каромат кўрсатиши гумон бўлган опера ва балет театри кўпни кўрган отахон миллий театр кўкрагидан итарди. Йигирма йилдан сўнг коммунизмда давру даврон сурмоқ афсонасидан энтикканлар бу ишнинг жон-жаббор яловбардори бўлдилар. Ўша — коммунизм дея босароқ кечганлар учун бехонумон қолган ўзбек драма театри ортиқча дахмазага айланди.

Драма театрининг инқирози шундан бошланди. Саҳна макони маданият уйлари, клублар, хўжаликларнинг тор ва зах томошагоҳларига кўчган ижодий жамоанинг шашти синди. Халқ олдида зўрма-зўраки, азбаройи ориятдан чиқишга ўтилди. Бу санъат ва санъаткор учун фожиа эди.

Бири кам дунё, дейдилар. Башарти ўзбек драма театридан бой берилган бўлса, бу кемтик опера ва балет шарофати билан тўлдирилгандир. Тўғри, янгилик дастлаб бирмунча яшагандай бўлди. Лекин халқ бу саҳнадан юз ўгирди. Шундан сўнг сохта сиёсат макр ва зарбга ўтди. Опера ва балет учун томошабин топишга зўр берилди: районлар кунларини ўтказишга киришилди. Хўжаликлар, корхона, ташкилот ва муассасалар, ўқув юртлари ўз вакилларини мажбуран томошага йўллаб, театрга пул ўтказадиган бўлдилар. Бунга зид келадиган раҳбар байналмилалчилик ва социалистик санъат йўлидаги ғов ҳисобланар, керак бўлса тегишли жойда жавоб берарди.

Ҳамон эсимда, 1966 йилнинг баҳори эди. Синф раҳбаримиз эртага театрга тушишимизни, дурустроқ кийиниб келишимизни айтди. Қишлоқ боласи учун бу нақ байрам. Автобусларга чиққунча чеккан кутиш азобимизни асти сўраманг. Ургут райони кунлари муносабати билан ниҳоят театр остонасидамиз. Колхозчилар бозорга йўл олишди. Томошабинларнинг ҳаммаси—биз, мактаб ўқувчиларини театр эшигига рўбарў қилишди, тўғриси, томошагоҳга ҳайдаб киришди. Саҳна очилишига ҳали вақт бор экан. Зерикдик. Ташқарига чиқиш мумкин эмас, эшикда милиционер амаки. Томошани ўзимиз бошлаб юбордик: қий-чув, ур-тўполон.

Саҳна очилди. Мутлақо нотаниш, ваҳимали садолар дамимизни ичимизга туширди. Чап томондан оқ матони чала ёпинган аёл пилдираб чиқди. Ҳар ён аланглаб кимнидир изларди. Топди, ўнг томондан қора кийинган эркак сакраб-сакраб келди. Улар қўл ушлашиб, айланишди, бир-бирини қувишди. Эркак киши бир пайт аёлнинг белидан олиб даст кўтарди, чарх урди, ерга қўйди. Яна қувлашмачоқ. Хуллас, болалик қилдикми, балониям тушунмадик. Зерикиш кучайди. Ўзимизнинг қий-чув, ур-йиқит, ёқавайрон талашув-тортишувимизга ўтдик. Лекин, шунисига қойилки, биз саҳнага халақит беролмадик. Ўша пилдираш, сакраш, осмонга кўтариш, қувиш. Аксинча, зардали мусиқа бизга халақит берди. Бу ҳар йилги одат тусига кирди. Албатта, текинга эмас. Жамоа хўжалигимиз ота-оналаримизнинг иш ҳақи ҳисобидан театрга мунтазам пул кўчириб турди. Лирик бўлмаган бу чекинишга ҳожат йўқ эди эҳтимол. Лекин, айтмоқчимизки, театр салкам йигирма йил ана шу алпозда ишлади.

1973 йили қишлоқдош ўқувчилар ташрифига олий илмгоҳ талабаси сифатида шерик бўлдим. Яна ўша гап: тиш ўтмади. Журналист томошабин бўлиб кўрдим: наф қайда? Булар, албатта, менинг шахсий кечинмаларим. Ўзбекистон халқ артисти Таънаберди Қурбоновни бир-икки бор ҳолижонига қўймай, опера ва балет санъати сиридан воқиф этишини сўрадим.

— Э, ука, — деди у киши, — бошингизни оғритиб овора бўлманг. Ҳатто мендан нариги дунёда нимани англамай келдинг, дея сўрашса, опера ва балетни, деб жавоб бераман!

Эҳтимол, мени нўноқ томошабинликда, Т. Қурбоновни эса ўзбек драма театрининг аламзада директори сифатида тушунарсиз. Шу боис холис киши, етук санъатшунос, олим-мунаққид Фрунзе Жўраевдан эшитинг: «Дастлабки икки-уч йил давомида Самарқанд опера ва балет театрида миллий спектакллар яратиш йўлида бирмунча иш қилинди, Ҳамид Олимжон номидаги театр ижодий бисотидаги ва янги ёзилган миллий музикали драмалар бирин-кетин саҳнага қўйилди. Томошабин ҳам уларни қизиқиб кўрди. Афсуски, бу ҳол узоққа бормади. Тез орада театрда рус труппаси ташкил этилди. Саҳнада рус ва Ғарб бастакорларининг асарлари қўйилди. Улар репертуарда асосий ўринни эгаллади, аста-секин ўзбек музикали драмаларини саҳнадан суриб чиқарди. Улар ўрнига «миллий» опера ва балетлар саҳналаштирилди. ...Бу спектакллар ўзбек томошабинининг эстетик дидига ҳам, маънавий талабига ҳам, қолаверса, миллий руҳига жавоб бермасди. Айни шу сабабдан вақт ўтган сари маҳаллий томошабин театрдан оёғини тортди. Театрга одам келмагач, эълон қилинган спектакллар ҳам тўхтатиладиган бўлди». («Танглик мезони», «Ўзбекистон адабиёти ва санъати», 1991 йил, 15 февраль).

Умуман, Хитой, Япония, Сингапур, Ҳиндистон, Покистон, Эрон ва бошқа Шарқ мамлакатлари оврупоча опера ва балет санъатини қабул қилмаганликларига қарамай, бизга бу нарса керакми-йўқми деган масала узоқ йиллардан буён баҳсга сабаб бўлиб келаяпти. Бир-бирига зид фикрлар, паст-баланд гаплар айтилаяпти. Умумий хулоса, ҳозирча бизда миллий опера асарлари йўқ, бор дейилаётгани ҳам русзабон ижодкорлар томонидан оврупоча ифодада яратилган. Бинобарин, ҳозирча шарт эмас, деган ҳақ фикр устун келиб турибди.

— Опера санъати бизга ҳам керак, — дейди Т. Қурбонов. — лекин шарт шуки, унда миллий руҳ, нафас уфуриб туриши лозим. Оврупоча талқину либосда ўзбек операси биз учун опера бўлолмайди ва икки дунёда ҳам сингмайди. Ҳамма фожиа уни зўрма-зўраки тиқиштиришга бориб тақаляпти. Минг марта айтиляптики, аввал ўзимизнинг драмамизни тушуниб олайлик, «ўзбекча» асарлар яратиб ўз операмизга асос солсак, у ёғи бир гап бўлар. Йўқ, опера ва балет, дея шунчалик эсдан кетишадики! Кошки ўзлари бу санъатни тушуна олишса. Ҳали менинг дунёдан тушунмай ўтаман деганимнинг мағзи мана шунда.

Дарҳақиқат, ҳеч бир юртда санъат буйруқ, кўрсатма, зўрлик ёки илтимос билан қабул қилинмайди. Унинг ҳар бир тури ўз миллий заминида қадр топади, яшайди. Байналмилалчилик бурчи деган гаплар ҳам бу ўринда мағзи пуч даъват бўлиб қолаверади. Масаланинг иккинчи томонига келсак, биз аввало шуни теран англаб олишимиз керакки, санъатсиз турмуш ваҳшийликдир, дегани истаган санъатни истаган хонадонга судраб кириш фатвоси эмас ва бўлолмайди ҳам. Чунки ҳар элнинг ўзлиги бор. Унинг маънавияти борлиғига хос ўз файзи, хислат-фазилатига эга. Миллий маданиятларнинг бир-бирини бойитиш баҳонасидаги «комплекс кўчиришлар» ўзини оқлай олмайди. Аксинча, бундай «ташаббускорлик» мезбон миллий маданиятлар қадрига путур етказган ва уларнинг равнақига тўсиқ бўлган. (Фрунзе Жўраевнинг «Ўзбекка опера керакми?» сарлавҳали мақоласи («Мулоқот», 1991 йил, 5-сон)да бу масала чуқур таҳлиллар билан асослаб берилган).

Афсуслар бўлсинким, мана шуларга қарамай, ўзбек драма театри қадри узлуксиз топтала борди. 1978 йил театр 60 йиллиги баҳонасида Меҳнат Қизил Байроқ ордени олди. Санъаткорлари рағбат кўрди. Бу яхши бўлди, албатта. Лекин масхараомуз сийлов театр ходимларининг ҳамиятига қаттиқ тегди. Гап шундаки, рус драма театри янги замонавий бинога кўчиб ўтгач, унинг эски макони (1878 йилда генерал-губернатор томонидан кичик йиғинлар учун пахсадан қурилган бино) эгачим эрга тегди, эскиси менга қолди қабилида ўзбек драма театрига садақа қилинди.

Бу бинонинг ҳар йили ҳар томони ўпирилиб тушаверди. 1989 йилнинг февралида бино қариликни тан олди. Деярли ағанаб кетди. Шундан сўнг театр чин маънода кўчада қолди. Санъаткорлар ўзларига нисбатан узоқ давом этаётган эътиборсизликка ишга чиқмаслик исёни билан жавоб бердилар. Самарқанд зиёлилари, ишчи-хизматчи ва деҳқонларининг вакиллари жумҳурият раҳбариятига тинимсиз мурожаатлар қилишди. Борингки, ўзбек драма театрини ҳам, опера ва балет театрини ҳам ёпиб, мусиқали драма театри ташкил этилиши сўралди.

Бунга жавобан келган жумҳурият комиссияси чуқур таҳлилдан сўнг иккала театрни вақтинча тарқатиб, улар ходимларини конкурс асосида танлаб олиб, мусиқали драма театрига асос солиш керак, деган хулосада тўхтади. Таклифлар юқорига берилди. Лекин тез орада маданият вазирлиги раҳбарияти Самарқандга келиб, йўқ, ундай бўлмайди, иккала театр шунчаки қўшилади, деган ҳукмини айтиб кетди. Норозиликлар инобатга олинмади.

Жумҳурият Маданият вазирлигининг Ўзбекистон ССР Вазирлар Кенгашига ва халқ депутатлари Самарқанд вилоят кенгашига 1990 йилнинг 12 июлида юборган 01-10-252 рақамли хатидан: вазирлик вилоят кенгашининг навбатдаги мурожаатига мувофиқ масалани яна бир бор кўриб чиқиб, ҳар иккала театрни қўшиб, синтетик, яъни кўп жанрли театрга айлантиришни мақсадга мувофиқ деб ҳисоблайди. Шу тариқа ўзбек драмасини, мусиқали саҳна асарларини, Ўзбекистон опера ва балет санъатини Самарқандда тенг тарғиб қилиш имкони яратилармиш. Яна эмишки бирлаштириш — давр талаби, мамлакат ва жумҳурият театрлари ишини янгилаш тақозоси. Бу хулоса жумҳурият театр арбоблари жамиятида маъқулланган, дея таъкидлаб ҳам қўйилади ушбу хатда.

— Саргардонлик драмамизнинг емирилиш трагедиясига айланишига берилган фатво эди бу, — дейди Т. Қурбонов. — Сув ва оловдай бир бирига зид санъат турларини аралаш-қуралаш қилиш бундан бошқа оқибатга олиб келмайди. Ўйлашадики, қўшилиш ижодий мусобақа муҳитини яратади. Йўқ, аксинча, бир-бирига халақит бериб, ижодий муҳитни барбод қилади. Саҳна талашув бошланиб, низони кучайтиради. Буни қўя туринг, ахир ҳеч бўлмаса опера ва драма артистларининг мусиқали драмада чиқиш қила ололмасликлари ҳисобга олиниш керак-ку.

«Ўзбекистон адабиёти ва санъати (1990 йил 9 ноябрь, 1991 йил 15 февраль), вилоят «Ленин йўли» (1990 йил 1 декабрь) рўзномаларида бу ҳатти-ҳаракат ўжарликдан бошқа нарса эмаслиги, қўшилиш ҳар иккала театрнинг емирилишига олиб келиши назарий жиҳатдан асослаб берилди. Лекин бу чиқишларга яна ўчакиш билан жавоб қайтарилди. Губернатордан қолган, қулаган бинони ямаб-чатиб тиклаш, уни ўзбек драма театрига топшириш вазифаси вилоят раҳбарияти зиммасига юкланди. Жумҳурият бюджетидан 500 минг сўм, вилоят бюджетидан 300 минг сўм ажратилди. Ҳозир тиклаш ишлари ниҳоясига етди. Умумий ҳаражат миллион сўмдан ошди ҳисоб. Афсуски, усти ялтироқ, ичи қалтироқ бу бинонинг дош беришига ишонч йўқ. Октябрь ёмғирларидан бирида аллақачон бир ёғи яна ювилиб кетди.

Опера ва балет театрида эса зўракилик давом этаяпти. Санъаткорлар таркибида профессионаллик суст, ёш ўтган, миллий опера мутахассислари деярли фаолиятсиз. Театрнинг умри асосан Россия бўйлаб гастролларда ўтади. Бунда ҳам даромаддан кўра буромад икки ҳисса ортиқ.

Вилоят кенгаши депутатларидан Қ. Мамараимов, Ш. Р. Раимқулов. Б. Бердиёров ўтган йилнинг апрель ойида вилоят кенгаши ижроия қўмитасига депутатлик сўрови билан мурожаат этдилар. Улар ўзбек драма театрининг беватанлигидан куйинишди, опера ва балет театри биносининг ҳувиллаб қолганидан афсусланиб, бу санъат турларининг халқимиз ҳаётига қовушмаётганини алам ва армон билан таъкидлашди. Ҳашаматли бинонинг умрини бесамар ўтказмай, миллий ўзбек драма театрига бериш талабини кескин қўйишди. Халқ депутатлари вилоят кенгашининг навбатдан ташқари иккинчи сессияси (1990 йил 23 апрел)да вилоят кенгаши ижроия комитети раисининг ўринбосари М. О. Боқиева сўровга жавоб бера туриб, эътирозларнинг тўғрилигига, вилоят раҳбарияти ушбу масалани ижобий ҳал этиш учун ўз ваколатлари доирасида ҳамма чора-тадбирларни кўришаётганига алоҳида урғу берди.

Дарҳақиқат тан олиш кераккки, халқ депутатлари вилоят кенгаши раёсати, вилоят ижроия комитети, вилоят маданият бошқармаси халқнинг хоҳиш-идорасидан келиб чиқиб опера ва балет театри биносини ўзбек драма театрига бериш масаласида бир неча йилдан буён жумҳурият ҳукуматига мурожаат қилиб келишмоқда. Талабнинг маънавий ва иқтисодий томонларини асослаб кўндаланг қўйишмоқда. Бироқ ҳақли талабларга ҳар доим акс жавоб олишмоқда. Оқибатда баъзан емаган сомсага пул тўлаш юз бераяпти. Кишилар бу масалада ана шу раҳбар идораларга ўринсиз норозиликлар билдиришмоқда.

Т. ҚУРБОНОВ: — Жумҳурият Маданият вазирлиги коллегияси ва театр арбоблари союзи охири иккала театрни тарқатиб, мусиқали драма театр ташкил этиш фикрида тўхтади. Тегишли қарорлар қабул қилинди. 1991 йилнинг февралида Ҳамза номидаги санъатшунослик илмий-тадқиқот институтида олимлар, театршунослар, композиторлар давра столида ўтириб бу қарорни қўллаб-қувватладилар ва ўз қарорлари билан қўшилдилар.

Барча ҳужжатлар шу йилнинг 28 февралида Ўзбекистон республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасига топширилган. Мана, ўнинчи ойи, биз маҳкамадан жавоб ололмаяпмиз.

Қайси масалада бўлмасин, ҳукумат адолатли ҳукмини вақтида чиқариши керак. Акс ҳолда масалани халқнинг ўзи ҳал қилишга ўтади.

Қизиқ, маънавиятимизни кўтаришга хизмат қиладиган маданиятдан пулни қаттиқ қизғанамиз-да, бунинг аксидан эса ҳеч нарсани аямаймиз. Қаранг, йигирма етти йил давомида Ўзбекистон ССР Вазирлар Кенгаши Самарқанд ўзбек драма театрининг янги биносини қуриш ҳақида уч марта (1967, 1971 ва 1980 йиллар) қарор қабул қилди. Лекин маблағ топилмади. Дунёнинг ишини қарангки, шу давр ичида опера ва балет театри жумҳуриятнинг 20 миллион сўмга яқин пулини дотация сифатида қуртдай санаб олди. Шу йилнинг ўзида бундай «ҳадя» икки миллион сўмни ташкил этди.

Сўнгги пайтларда халқнинг норозилиги ва ҳар иккала театр ўртасидаги ихтилоф янада кучайди. Халқ депутатлари вилоят кенгаши бу ҳолга аввало муросаю мадора йўли билан муносабат билдирди ва ўз ваколати доирасидаги қуйидаги қарорни қабул қилди:

1. Жамият ижтимоий-сиёсий ҳаётида юзага келган ўзгаришлар ва вилоят меҳнаткашларининг ҳохиш-идорасини ҳисобга олиб, ҳозир фаолият кўрсатаётган опера ва балет театри ҳамда ўзбек драма театрлари базасида Ҳамид Олимжон номидаги Самарқанд давлат республика драма ва мусиқали театри ташкил этилсин.

2. Опера ва балет театрининг биносини ана шу театрга бериш, унинг тизимини белгилаш, маблағ билан таъминлаш масалаларини қараб чиқиш республика Маданият вазирлигидан сўралсин.

Ушбу қарор лойиҳаси вилоят кенгашининг шу йил 12 октябрдаги VII сессияси муҳокамасига қўйилди. Депутатлар қарорни айни муддао билиб якдил қўллаб-қувватладилар.

Афсуски, ана шундан кейин пойтахтда яна бесамар баҳс бошланиб кетди. Гапнинг тўғриси, бу ҳоҳиш-ирода ва талабга сиёсий тўн кийдириш авж олди. Бу ишга қаршиларнинг дарди байналмилалчилик қоидасини бузмасликдир. Тўғри, театр санъати даргоҳи русзабон халқимиз учун ҳам очиқ бўлиши керак. Буни биз ҳам рад этмаймиз. Бироқ Самарқандда Антон Павлович Чехов номидаги рус драма театри муваффақиятли фаолият кўрсатаётганининг ўзиёқ юқоридаги андишанинг беҳудалигини исботлайди-қўяди.

Иккинчидан, ҳозир опера ва балет театри ёпилса, 35 нафарга яқин киши бекор қолиб қаттиқ хафа бўларкан. Парадокс: уларни ҳафа қилиш мумкин эмас. Лекин икки ярим миллион аҳолининг 90 фоизлик ўзбек ва бу тилда гаплаша оладиган халқининг ҳохиш-иродаси ҳамда талабини инобатга олмаслик мумкин.

Йўқ, гап бунда ҳам эмас. Ҳамма бало яна ҳар қандай масалани мустақил ҳал қила олмаслик дардидан қутулолмаётганимизда. Туркманистон ҳукумати туркман халқининг хоҳишига кўра Ашхободдаги академик опера ва балет театрига барҳам берганига бир ярим йил бўлди. Лекин биз жумҳуриятдаги иккинчи шундай театрни ёпишни мустақил ҳал қилолмаймиз. Бу кимларга керак бўлиб турибди? Албатта, мустақилликни ҳали ҳам хом гап деб, унинг яловини кўтаришдан чўчиётганларга.

Мустақиллик бугун Ўзбекистоннинг кўзи, юзи, сўзи, овози, томирида оқадиган қони — бутун борлиғи бўлиши керак. Мардона эълон қилинган мустақиллик мардлик устунида қад кўтаради. Бунда масалани майда-чуйда билиш, иккиланиш — чекиниш деган гап. Бинобарин, маданиятни қутқаринг, у сизни қутқаради, дея урилаётган бонг айнан юқоридаги масалага ҳам тегишлидир. Буни тушунмаётган ёки атайлаб тушунишни истамаётган кишиларга учта савол:

1. Ҳозир жумҳуриятимиз учун ҳам халқни тўйдириш ва кийинтириш биринчи рақамли вазифа бўлиб турган шароитда ҳар тийиннинг ўз ўрни бор. Фрунзе Жўраевнинг алам билан билдиришича, Алишер Навоий номидаги катта академик театр ҳамда Самарқанд опера ва балет театрига йилига икки миллион сўмга яқин маблағ пешкаш қилинмоқда. Бинобарин, олим таъкидлаганидек, ахир бу халқимизнинг пешона тери билан топган сармояси-ку. Нега энди ўзбек томошабини ўзига манзур бўлмаган санъат учун еб кетарга шунча ҳақ бериши керак? Одатда ҳар бир меҳнат ўзини ўзи оқлаши ва қоплаши лозим. «Миллий» операмиз давлат ва халқ ҳисобига яна неча йиллаб яшайди?

2. Йигирма етти йилдан буён туянинг устида ҳам қопилиб келаётган Самарқанд ўзбек драма театри ва унинг санъаткорлари қадр-қиммати қачон ўз ўрнига қўйилади?

3. Самарқандлик театр мухлисларининг ҳақли талаблари қачон инобатга олинади?

Ушбу саволларнинг жавоби фақат менга эмас, Самарқанд вилоятидаги, қолаверса бутун жумҳуриятдаги санъат мухлисларига жуда-жуда зарур бўлиб турибди.

Алишер Навоий номли ўзбек давлат опера ва балет катта театрининг солисти Муяссар Раззоқовага унинг бошига тушган оғир мусибат — онаси **Кумуш РАЗЗОҚОВАнинг** вафоти муносабати билан чуқур таъзия билдирамиз.

Бир гуруҳ дўстлари ва ўртоқлари.

БОШ МУҲАРРИР Аҳмаджон МУХТОРОВ

МУАССИС: Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй
Телефонлар: 32-09-87, 33-07-48. Индекс: 64608.
Буюртма № 6307   118800 нусхада чоп этилади.

Ўзбекистон Республикаси «Шарқ» нашриёт-матбаачилик концерни. Тошкент шаҳри 700083, Ленинград кўчаси, 32-уй.

Босишга топшириш вақти 21.00. Босишга топширилди: 23.00. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12